

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA SPOLEČENSKÝCH VĚD

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**POSTAVENÍ UZNANÝCH ŽADATELŮ O AZYL V ČESKÉ REPUBLICE
PO VSTUPU ČESKÉ REPUBLIKY DO EVROPSKÉ UNIE**

**STATUS OF RECOGNIZED APPLICANTS FOR ASYLUM IN THE CZECH
REPUBLIC AFTER ENTRY OF THE CZECH REPUBLIC TO THE
EUROPEAN UNION**

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Salim Murad

Vypracovala: Iva Svobodová

Datum odevzdání: 23. dubna 2010

OBSAH

1. Úvod.....	7
2. Metodologie.....	9
3. Přístupy mezinárodního práva	10
4. Historie azylové politiky v ČR	13
4.1. Vývoj azylové politiky od roku 1991	14
4.2. Azylová politika po vstupu ČR do EU	16
5. Azylová procedura	19
5.1. Azylová zařízení.....	22
5.2. Statistické údaje týkající se problému uprchlictví.....	25
6. Integrace žadatelů o azyl a azylantů v ČR.....	30
6.1. Průběh integrace v azylových zařízeních	32
6.2. Státní integrační program a integrace azylantů	34
6.3. Vzdělání.....	38
7. Vztah české společnosti k uprchlíkům	42
8. Organizace pomáhající uprchlíkům v ČR.....	46
9. Závěr.....	50
10. Přílohy	54
Příloha 1: Základní pojmy.....	54
Příloha 2: Žádost o udělení azylu	56
Příloha 3: Srovnání počtu žadatelů a udělených azylů mezi lety 1993 - 2008.....	59
Příloha 4: Počet žadatelů o mezinárodní ochranu 1990 – 2009 v České republice.....	59
Příloha 5: Tabulka uznaných žádostí o azyl mezi lety 1993 – 2009	60
11. Použitá literatura	61

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů uvedených v seznamu literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu své bakalářské práce PhDr. Salimu Muradovi za cenné rady a připomínky, které mi při zpracování práce poskytl.

POSTAVENÍ UZNANÝCH ŽADATELŮ O AZYL V ČESKÉ REPUBLICCE PO VSTUPU ČESKÉ REPUBLIKY DO EVROPSKÉ UNIE

Anotace v češtině

Bakalářská práce pojednává o postavení uprchlíků v České republice po roce 2004, tedy po vstupu do Evropské unie. Jejím cílem je upozornit na problémy, které se u nás v souvislosti s fenoménem uprchlictví vyskytují a podat přehled o azylové politice v České republice.

V první části se čtenář seznámí se základními pojmy, které ho budou provázet celou prací. Také získá přehled o základních pramenech, kde je zakotveno mezinárodní právo, týkající se uprchlictví. Dále je tato teoretická část zaměřena na vývoj azylové politiky v České republice respektive Československu před a po roce 1991, kdy byla ratifikována Úmluva o právním postavení uprchlíků. A také na změny, které přineslo přistoupení České republiky do Evropské unie.

Následně projdeme azylovou procedurou od vstupu cizince na území našeho státu až po rozhodnutí o získání statusu uprchlíka. Je srovnán pobyt cizinců v jednotlivých azylových střediscích, především jejich práva a povinnosti a dostupnost služeb.

Integraci žadatelů o azyl a uznaných uprchlíků se detailněji věnuje další část práce, v níž se podíváme na samotný proces integrace očima různých autorů a upozorníme na chyby vznikající při integračním procesu. Zároveň je pohlédnuto na přístup státu k integraci azylantů, jedná se především o Státní integrační program. Je provedena detailní analýza jedné oblasti života uprchlíků a tou je přístup ke vzdělání.

Pohledem agentur CVVM, Stem a Českého statistického úřadu je pojednán vztah české společnosti k uprchlíkům. Na toto téma jsou agenturami pravidelně prováděny výzkumy.

A v neposlední řadě se seznámíme s činností mezivládní mezinárodní organizace UNHCR a vybraných nevládních neziskových organizací působících na poli uprchlictví.

STATUS OF RECOGNIZED APPLICANTS FOR ASYLUM IN THE CZECH REPUBLIC AFTER ENTRY OF THE CZECH REPUBLIC TO THE EUROPEAN UNION

English Annotation

The Bachelor thesis deals with the status of refugees in the Czech Republic after 2004, when the Czech Republic joined the European Union. Its aim is to highlight the problems that occur in connection with the phenomenon of refugees in our country and present an overview of asylum policy in the Czech Republic

In the first part the reader familiarizes with basic concepts that will accompany him throughout the work. The reader will also get an overview of the primary sources, which cover the international law concerning refugees. Furthermore, this theoretical part is aimed at development of asylum policy in the Czech Republic before and after 1991, when the Convention on the Status of Refugees has been ratified. And the changes brought by the accession of the Czech Republic into the European Union.

After that, we will go through the asylum procedure from the foreigners' entry to the territory of our country to official decision regarding the refugee status obtaining. I compare the stay of foreigners in the various refugee centers, especially their rights and obligations and the availability of services.

An integration of asylum seekers and recognized refugees is a subject of the further part of the thesis, in which we look at the integration process itself with eyes of different authors and where we highlight the errors occurring during the integration process. It is also a look at the state's approach to the integration of refugees, primarily the State Integration Program is concerned. A detailed analysis of one area of the refugees' life is made, which is their approach to an education.

A relationship between the Czech society and the refugees is described, based on the perspective of CVVM, Stem and the Czech Statistical Office. Regular studies are being carried out regarding this topic.

Finally, we will acquaint with activities of intergovernmental and international organization UNHCR and selected NGOs working in the field of migration.

1. Úvod

Ve své bakalářské práci se zabývám postavením uznaných žadatelů o azyl v České republice. Toto téma jsem si vybrala, protože je velmi zajímavé a aktuální. Lidé se obávají příchodu cizinců, bojí se, že pro naše podnikatele budou představovat levnou pracovní sílu a tudíž čeští občané přijdou o práci. Ale bojí se i jejich kultury, kterou si s sebou přinášejí, ta je často značně odlišná a místní lidé ji nechťejí přijmout. A podle mého názoru velkým problémem jsou především předsudky, které o cizincích máme – lidé tmavší pleti nepracují, jen se přiživují, arabské hábity máme spojené s terorismem, u černošského obyvatelstva panují obavy z nemocí a tak bychom mohli pokračovat. Tento problém se netýká pouze České republiky, ale celého světa.

Budu se věnovat integraci azylantů v české společnosti a rozdílem mezi pobytem těch, kdo o azyl žádají, s těmi, kdož na vyřízení své žádosti čekají. Chtěla jsem poznat, jak Česká republika přistupuje k integraci těchto lidí v oblasti vzdělání. Integrační proces začíná již v azylových zařízeních. Jak tedy funguje česká azylová infrastruktura?

Nejde jen o přístup státu k uprchlíkům. Velkou roli hraje také, jak jsou přijímáni společností. Jaké o nich má česká společnost mínění a jak je do svého prostředí začleňuje. Velmi často spojuje s uprchlíky kriminalitu. Avšak ta mezi nimi je stejně vysoká jako u běžné populace. Společnost si mnohdy neuvědomuje rozdíl mezi uprchlíkem a imigrantem, který přichází za prací. Házíme často všechny do jednoho pytle, aniž si uvědomujeme, v jaké životní situaci se azylanti nacházejí, že jsou mnohdy nuceni domovy opustit, aby zachránili svoje životy, a často se chtějí navrátit zpátky domů, jak jen je to možné.

Kdo je tedy uprchlík? To je základní otázka, od které se práce odvíjí. Tento pojem byl definován Úmluvou o právním postavení uprchlíka a pro pozdější potřeby byl dále rozvíjen v Protokolu k Ženevské úmluvě. Uprchlíkem je tedy člověk: „...který se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských, národnostních či z důvodu příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, a je neschopen přijmout nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám odmítá

ochranu své vlasti...“¹ A tihle lidé si určitě zaslouží lepší zacházení a více pochopení. Vždyť i občané České republiky byli nuceni opustit svou vlast, aby zachránili svou svobodu, a není tomu tak dávno.

„Již od počátku vzniku naší republiky lidé odcházeli, ať už z ekonomických či politických důvodů, a celá řada západních států české uprchlíky přijímala. Teď je čas vrátit tento dluh. Měli bychom nabídnout pomoc uprchlíkům ze zemí, jejichž osud připomíná ten náš.“ (Pehe 2002: 22 – 24)

V současnosti se vedou velké debaty po celé Evropě, ale i v mimoevropských zemích, o tom, jaké postavení a přístupy ke vzdělání, na trh práce, zdravotnímu a sociálnímu zabezpečení by měli žadatelé o azyl mít. Jsou totiž až do rozhodnutí o své žádosti značně omezováni.

Nejen o dodržování pravidel týkajících se azylu, ale také o pomoc uprchlíkům se starají různé nestátní neziskové organizace, kterým také bude část práce věnována. Nejdůležitější humanitární mezinárodní organizací je UNHCR, která působí pod hlavičkou OSN. Hraje velice důležitou roli při integraci uprchlíků v nových zemích, ale také napomáhá při repatriaci a v současné době se stále více zaměřuje na řešení problémů přímo v místech konfliktu.

Práce bude zaměřena na postavení uprchlíků v České republice především po vstupu do Evropské unie. Půjde mi také o srovnání azylové politiky v Československu a České republice po roce 1991 s nynějším přístupem po vstupu do EU. Neopomenu rozebrat zakotvení problému uprchlictví v mezinárodním právu. K tomu budu používat komparativní metodu, obsahovou a sekundární analýzu.

¹ OSN. *Úmluva a Protokol týkající se právního postavení uprchlíků*. Kapitola 1. Čl. 1.

2. Metodologie

Hlavní technikou sběru dat, kterou budu při práci používat, je analýza dokumentů, kterou lze zařadit mezi empirické metody. Obsahová a sekundární analýza tištěných monografických publikací a elektronických dokumentů. V rámci sekundární analýzy budu pracovat s daty, která již byla shromážděna pro jiný výzkum.

Dále uplatním v empiricko-analytickém přístupu metodu komparativní. Tuto metodu lze také zařadit mezi kvalitativní metody. Aplikuji ji na porovnání stavu azylové politiky v jednotlivých obdobích, kterými naše republika prošla. Prostuduji několik charakteristik daných období a poté se pokusím o jejich srovnání. Dále se zaměřím na srovnání postavení žadatelů o azyl a azylantů, stejně jako na jednotlivé etapy průchodu žadatele azylovou procedurou. Půjde mi především o práva a povinnosti žadatelů v jednotlivých fázích, dostupnost služeb a míru integrace.

Součástí práce bude také analýza vztahu české společnosti k problematice uprchlictví. Výzkum postoje občanů je pravidelně zpracováván agenturami Stem a CVVM, také Český statistický úřad poskytuje čtené tabulky a grafy k této problematice. Analýzu jsem prováděla na základě údajů získaných právě těmito agenturami. V případě porovnání žadatelů o azyl a udělených azylů podle národnosti, nejsou bohužel ještě dostupné aktuální grafy, které by zahrnovaly data i za rok 2009, proto jsem zvolila písemné doplnění aktuálních informací.

Veškeré techniky sběru dat, které budu při své práci používat, budou složité především k tomu, abych si na věc utvořila vlastní názor a mohla poté vyvozovat vlastní závěry.

3. Přístupy mezinárodního práva

Úmluva o právním postavení uprchlíka

Tento dokument byl přijat představiteli států OSN 28. července 1951 v Ženevě a v platnost vstoupil 22. dubna 1954. Stal se základním kamenem mezinárodního uprchlického práva. Byl reakcí na druhou světovou válku. OSN tak chtělo zabránit opakování podobné situace. Úmluva se týkala pouze občanů evropských států, kteří byli válkou zasaženi, proto byl později vydán Protokol k Ženevské úmluvě.²

Úmluva upravuje zacházení s uprchlíky, jejich práva a povinnosti států vůči nim. Státy se dále zavazují ke spolupráci s úřadem Vysokého Komisaře pro uprchlíky. Najdeme v ní například právo na svobodné vyznání, na práci, vzdělání a svobodu pohybu. Důležitým bodem je také princip non-refoulement, který zakazuje navrácení uprchlíků do zemí, kde by jim hrozilo nebezpečí ztráty svobody či života.³

„Žádný smluvní stát nesmí jakýmkoliv způsobem vyhostiti či vrátiti uprchlíka za hranice zemí, v kterých by jeho život či osobní svobody byly ohroženy na základě jeho rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité společenské třídě či politického přesvědčení.“ I v tomto případě však existují výjimky: „Výhody tohoto ustanovení nemohou však býti žádány uprchlíkem, který z vážných důvodů může býti považován za nebezpečného zemi, v které se nachází, nebo byl odsouzen za obzvlášť těžký zločin, je nebezpečný společnosti oné země.“⁴

Úmluva o právním postavení uprchlíků nabyla platnosti v České a Slovenské Federativní republice dne 24. února 1992.⁵

² OPU. *Úmluva o právním postavení uprchlíků* [online]. 2004 [cit. 11. 1. 2010]. Dostupné z: http://opu.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=35&Itemid=17&lang=cs

³ OPU. *Úmluva o právním postavení uprchlíků* [online]. 2004 [cit. 11. 1. 2010]. Dostupné z: http://opu.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=35&Itemid=17&lang=cs

⁴ OSN. *Úmluva a Protokol týkající se právního postavení uprchlíků*.

⁵ UNHCR. *Uprchlíci v České republice* [online][cit. 7. 2. 2010] Dostupné z: <http://www.unhcr.cz/uprchlicr/>

Protokol k Ženevské úmluvě

Protokol vznikl jako návaznost na Úmluvu o právním postavení uprchlíka, protože se objevily další vlny uprchlíků, které se již netýkaly druhé světové války. Rozšířil tedy definici uprchlíka a aplikoval ho i na ostatní státy. Byla odstraněna všechna časová i teritoriální omezení.

Byl podepsán v New Yorku 31. ledna 1967. V ČSFR vstoupil Protokol v platnost 26. listopadu 1991. Obě listiny byly uloženy u generálního tajemníka OSN.⁶

Většina států ratifikuje jak Protokol, tak Úmluvu. K 1. Říjnu 2008 tak alespoň jednu z těchto dohod podepsalo již 147 států (UNHCR 2009: 16), což tyto smlouvy staví mezi jedny z nejváženějších mezinárodních smluv.

Všeobecná deklarace lidských práv

Tato Deklarace není závazným právním dokumentem. Byla přijata na Valném shromáždění OSN 10. prosince 1948. Vznikla na základě hrůz, které se odehrály za druhé světové války, a měla zajistit dodržování lidských práv a znemožnit tak znovunastolení tyranie a utlačování.

Najdeme v ní také zmínku o uprchlictví, a to v článku 14:

„(1) Každý má právo vyhledat si před pronásledováním útočiště v jiných zemích a požívat tam azylu.

(2) Toto právo nelze uplatnit v případě stíhání skutečně odůvodněného nepolitickými zločiny nebo činy, které jsou v rozporu s cíli a zásadami Spojených národů.“⁷

⁶ UNHCR. *Uprchlíci v České republice* [online][cit. 7. 2. 2010] Dostupné z: <http://www.unhcr.cz/uprchlicr/>

⁷ OSN. *Všeobecná deklarace lidských práv* [online] 2005 [cit. 6. 2. 2010] Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>

Úmluva o právech dítěte

Valné shromáždění OSN přijalo tento dokument, který je pro státy právně závazný, v listopadu 1989. V platnost poté vstoupil v září 1990. Byl přijat téměř všemi státy světa. ČSFR ratifikovala Úmluvu 30. září 1990.⁸

Jejím posláním je zajistit práva všech dětí bez rozdílů, týká se tedy i dětí uprchlíků. Státy zajišťují zvláštní péči a ochranu a jednají na základě zájmu dítěte.

V Úmluvě o právech dítěte se přímo uprchlictví věnuje článek 22:

„(1)...Státy činí potřebná opatření k zabezpečení toho, aby dítě žádající o přiznání postavení uprchlíka nebo které je (...) považováno za uprchlíka, (...) obdrželo potřebnou ochranu a humanitární pomoc...

(2) Za tímto účelem státy, (...) podporují, (...) součinnost v úsilí Spojených národů a jiných příslušných (...) organizací (...) spolupracujících se Spojenými národy k ochraně a pomoci takovému dítěti a k vyhledávání rodičů nebo jiných členů rodiny dítěte-uprchlíka s cílem získat informace k jeho opětovnému spojení s rodinou. Jestliže rodiče nebo jiné členy rodiny nelze nalézt, poskytuje se dítěti stejná ochrana jako každému jinému dítěti z jakéhokoli důvodu trvale nebo přechodně zbavenému své rodiny, jak je stanoveno touto úmluvou.“⁹

Evropská sociální charta

Charta byla vyhlášena 18. října 1961 Radou Evropy v Turínu, platnost nabyla 26. února 1965. V České republice je platná od prosince 1999. Odkazuje se na Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod a k ní vyhotoveném Protokolu. Zahrnuje právo na zaměstnanost, zdravotnictví, vzdělání, sociální ochranu...¹⁰

Nás bude zajímat především Příloha k sociální chartě, která je nedílnou součástí Evropské sociální charty. V této části najdeme odkaz na jednání s uprchlíky v rozsahu sociální charty, pokud jde o chráněné osoby v odstavci 2:

⁸ ČRDM. *Ahoj, Úmluva: Výklad úmluvy o právech dítěte* [online] 2003 [cit. 9. 2. 2010] Dostupné z: <http://www.crdm.cz/publikace/umluva/>

⁹ OSN. *Úmluva o právech dítěte*. [online] [cit. 9. 2. 2010]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

¹⁰ Český helsinský výbor. *Základní úmluvy o LP: Evropská sociální charta* [online] [cit. 9. 2. 2010] Dostupné z: <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2005020113>

„Každá smluvní strana poskytne uprchlíkům, tak jak jsou definováni Úmluvou o statusu uprchlíků, (...) co možná nejpříznivější zacházení a v žádném případě ne méně příznivé, než podle závazků přijatých smluvní stranou podle zmíněné úmluvy a podle jiných existujících mezinárodních instrumentů aplikovaných na tyto uprchlíky.“

Charta základních práv Evropské unie

Evropská unie usilovala o to, aby byla sjednocena pravidla všech členských států a to následně umožnilo zavést jednotný azylový systém. Byla tedy vytvořena Charta základních práv Evropské unie, která pouze shromažďuje a sjednocuje již přijaté mezinárodní a národní úmluvy. Charta je platná od roku 2000.¹¹

Článek 18 obsahuje právo na azyl, které odkazuje na dodržování Úmluvy o právním postavení uprchlíků a Protokolu.

4. Historie azylové politiky v ČR

Česká republika byla před rokem 1989 zemí, z níž se spíše emigrovalo, nežli uprchlíky přijímala. Po otevření hranic se ale situace zcela změnila a do naší republiky začaly proudit vlny uprchlíků. První větší vlna dorazila do Československa v roce 1990 a zahrnovala uprchlíky převážně z Rumunska. Jak česká společnost, tak státní správa byla postavena před nový dosud neznámý úkol, a to jednak vytvořit právní rámec, který by ošetřoval pobyt uprchlíků na našem území, zabezpečit pro ně ubytování, sociální a zdravotní služby, a jednak zajistit integraci cizinců do společnosti a společnost seznamovat s touto novou situací. (Kuric 1997: 3)

Ministerstvo vnitra tedy začalo v roce 1990 zřizovat uprchlické tábory. Dále byl také zřízen Úřad zmocněnce vlády pověřeného řešením uprchlické otázky, později byl změněn na Sekci pro otázku uprchlíků Federálního ministerstva vnitra. Tyto instituce byly po vzniku České republiky zrušeny a nahrazeny Odborem pro uprchlíky. Odbor měl na starost uprchlická zařízení a také se podílel na azylovém

¹¹ ČHV. *Charta základních práv Evropské unie* [online] 2000 [9. 2. 2010]. Dostupné z: <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2005040701>

procesu. Cílem také bylo vytvořit legislativní rámec, proto byl Federálním shromážděním přijat zákon č. 498/1990 Sb. o uprchlících. Od té doby byl zákon již několikrát novelizován. (Kuric 1997: 6)

Nejen vláda a státní orgány se zajímaly o problematiku uprchlictví, ale začala se rozvíjet celá řada nevládních neziskových organizací a budovat sítě poradců a pracovníků v této oblasti. (Česká katolická charita, Český červený kříž, SOZE, Poradna pro uprchlíky Českého helsinského výboru s analogickou náplní činnosti působící na území Čech, Organizace pro pomoc uprchlíkům, atd.). (Kuric 1997: 7)

Přesto se Česká republika řadila spíše mezi země tranzitní než cílové. Uprchlíci, i další migranti, zde nezůstávali příliš dlouho, ale pokračovali ve své cestě dále na západ. Tato situace se změnila, když k nám začali přijíždět cizinci z Ukrajiny, Vietnamu a Slovenska, kteří se zde usazovali na delší dobu. (Rothfusz 2008: 36)

4.1. Vývoj azylové politiky od roku 1991

V roce 1991 byla Federálním shromážděním schválena Úmluva o právním postavení uprchlíků a Protokol z roku 1967. Následně 7. 10. 1991 byla ratifikována prezidentem Václavem Havlem. Protokol vstoupil v platnost v listopadu téhož roku, Ženevská úmluva až v únoru roku 1992. Po rozpadu České a Slovenské federativní republiky přejala Česká republika všechny mezinárodní záruky tedy i Protokol a Úmluvu a v roce 1993 byla Úmluva vydána ve Sbírce zákonů a stala se tak součástí právního řádu. (Freiová 1993: 10)

Ještě před přijetím Úmluvy platil v České a Slovenské federativní republice zákon č. 498/1990 Sb., o uprchlících, ve znění pozdějších právních předpisů, avšak po jejím přijetí došlo k nesouladu mezi těmito dvěma předpisy. Vzhledem k tomu, že Ústava České republiky nadřazuje mezinárodní smlouvy nad parlamentní zákony, byla by v případě rozporů upřednostněna konvence. K takovému případu mělo docházet až do přijetí novely zákona v roce 1999. Podle zákona platilo, že status uprchlíka byl žadateli přiznán pouze na dobu pěti let. České úřady však dávaly přednost zákonu před Úmluvou, což je protiústavní. Způsobily tak, že se desítky lidí

ocitly v poloprávním postavení. Tehdy sehrály významnou úlohu nevládní organizace a UNHCR, které na tuto situaci upozornily. (Kuric 1997: 8 - 9)

„V roce 1994 zahájila vláda Státní asistenční program podpory integrace azylantů, který byl v roce 2000 přejmenován na Státní integrační program.“ (Hervertová 2008:155)

Česká republika se snažila svou azylovou politiku co nejvíce připodobnit evropským standardům a připravit si tak co nejlepší podmínky pro vstup do Evropské unie. Musela se tedy postupně přizpůsobovat vývoji této politiky v EU, která se taktéž snažila a dodnes snaží vytvořit co nejlepší podmínky pro uprchlíky prospívající také samotným státům. (Urubek 2002: 136 – 138)

Podpis Maastrichtské smlouvy v roce 1992 dal azylové politice v rámci Evropské unie nový rozměr. Tato smlouva vytvořila zcela nové právní struktury, týkající se společné zahraniční a bezpečnostní politiky a spolupráce v oblasti justice a vnitřních věcí. S tím, jak narůstal počet žadatelů o azyl v celé Evropě, bylo potřeba lépe zakotvit a ustanovit pravidla azylové spolupráce. Proto byla podepsána Amsterdamská smlouva, která přenášela problematiku azylu z mezistátní spolupráce na komunitární úroveň. Na summitu v Tampere, Laekenu i Seville bylo dohodnuto, že cílem Evropské unie bude mimo jiné společná azylová a imigrační politika, která se má uskutečňovat pomocí spolupráce se zeměmi, které uprchlíky produkují (boj s chudobou, zlepšování životních podmínek, předcházení konfliktům apod.), a sjednocením azylového systému pro celou Evropskou unii, jehož základním pramenem bude Úmluva o právním postavení uprchlíků. (Urubek 2002: 136 – 138)

Kromě toho, že Česká republika na základě vývoje práva v Evropské unii přijala Úmluvu o právním postavení uprchlíků, přejala také azylové právo v Listině základních práv a svobod v článku 43. Ten se později objevil i v zákoně č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších právních předpisů. Tento zákon nahradil dřívější č. 498/1990 Sb., o uprchlících, ve znění pozdějších právních předpisů a již byl upraven takovým způsobem, aby odpovídal požadavkům Evropské unie. Avšak i tento zákon s sebou přinesl nejasnosti a těžkosti. Bylo zapotřebí tyto nedostatky odstranit, a proto v roce 2001 byla schválena rozsáhlá novelizace:

- „ Vyřešila problém, nedostatku nezávislosti v přezkoumávání rozhodnutí vydaných Ministerstvem vnitra České republiky v rámci řízení o azylu v prvním stupni;
- připravila zákonné podmínky pro další aplikaci Úmluvy určující stát odpovědný za přezkum žádosti o azyl podané v jednom z členských států Evropských společenství (Dublinská konvence);
- rozšířila okruh osob a případů, kdy lze žádost o udělení azylu zamítnout jako zjevně nedůvodnou v souladu s Rezolucí o zjevně nedůvodných žádostech o azyl z roku 1992;
- nově ustanovila lhůtu pro zamítnutí žádosti jako zjevně nedůvodné na 30 dnů;
- upravila udělení překážky vycestování nezletilým osobám bez doprovodu v souladu s Rezolucí Rady Evropské unie o nezletilých osobách bez doprovodu;
- vyřešila otázku přechodu odpovědnosti za uprchlíky v souladu s Evropskou dohodou o převodu odpovědnosti za uprchlíky z roku 1980.“

Lze říci, že v tomto období tedy dosáhlo české azylové právo harmonizace s azylovým právem evropským. I sama EU hodnotí naše azylové právo kladně. Za nedostatky považuje malé kapacity soudů a soudců, kteří by se zabývali přezkoumáváním zamítnutých žádostí o azyl, i samotných azylových zařízení. (Urubek 2002: 136 – 138)

4.2. Azylová politika po vstupu ČR do EU

Vstupem do Evropské unie se Česká republika zavázala ke spolupráci v oblasti azylové politiky a uprchlictví. Členské státy se snaží o co největší sblížení svých politik, které vytvoří společný evropský azylový systém (SEAS).¹² Vybudování tohoto systému lze rozdělit do dvou etap. Do první řadíme přijetí minimálních standardů, které se azylu týkají. Tato etapa je již považována za

¹² MVČR. *Azyl a uprchlictví* [online] 2008 [cit. 23. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/azyl.aspx>

ukončenou. V současné době probíhá etapa druhá. V té dochází k prohlubování již přijatých standardů. Systém je postaven na dokumentech, které plánují vývoj na další období. Mezi ty základní patří Závěry Evropské rady z Tampere z roku 1999, kde se rozhodlo o budování SEAS a byl vytvořen první pětiletý plán. Dále Haagský program z roku 2004, Zelená kniha z roku 2007, která se již zaměřuje na druhou etapu. Nejaktuálnější je Post-haagský program zaměřující se na další vylepšování SEAS.¹³

Od roku 2004 dochází k poklesu počtu žadatelů o azyl, což je způsobeno také tím, že svým vstupem do EU se Česká republika účastní Dublinského systému, jehož principem je určení jednoho státu, který se bude zabývat vyřizováním žádosti o azyl, aby nedocházelo k řízení v několika zemích najednou, respektive nebyla podána žádost postupně ve více zemích EU (do systému je zapojeno i Norsko, Island a Švýcarsko). Odpovědný za vyřízení žádosti je zpravidla ten stát, který je odpovědný za kontrolu vstupu cizince na území Evropské unie. Mohou nastat výjimky například, pokud má žadatel rodinu na území jiného státu, má v jiném státě povolení k pobytu atd. K tomuto účelu byl také zřízen systém EURODAC. Jedná se o jakousi elektronickou databázi otisků prstů, které jsou povinně sejmuty každému žadateli o azyl nebo cizinci, jenž překročil neoprávněně vnější hranice EU. Díky tomuto systému lze jednoduše a s jistotou zjistit, zda žadatel již nepodal svou žádost v jiném členském státě.¹⁴ Pro zajištění správného fungování tohoto systému na našem území bylo zapotřebí vytvořit při Ministerstvu vnitra odboru azylové a migrační politiky oddělení Dublinského střediska.¹⁵ Počínání České republiky v rámci systému je dále věnována část v kapitole Statistické údaje týkající se problému uprchlictví.

V neposlední řadě harmonizací se standardy EU prošly také naše zákony. V roce 2006 byl změněn zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č.

¹³ MVČR. *Společný evropský azylový systém* [online] 2008 [cit. 23. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/spolecny-evropsky-azylovy-system.aspx>

¹⁴ MVČR. *Dublinský systém* [online] 2009 [cit. 24. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/dublinsky-system.aspx>

¹⁵ MVČR. *Aplikace tzv. Dublinského nařízení v České republice v roce 2009* [online] 2010 [cit. 24. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/azyl.aspx?q=Y2hudW09Nw%3d%3d>

283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu) zákonem č. 165/2006 Sb.

Největší aktualitou je příprava ke vzniku Evropského podpůrného azylového úřadu (ESAO), která začala počátkem roku 2009, a zdá se, že by mohla začít fungovat ještě v tomto roce. Jde o další krok ke společné azylové politice. Státům nadále zůstane rozhodování v této věci, úřad by měl být pouze jednotlivým státům nápomocen. Velký podíl na jeho vzniku má i Česká republika, která v době svého předsednictví začala projednávat návrhy ohledně této agentury. Za sídlo agentury byla vybrána Malta.¹⁶

Mohli bychom tedy říci, že azylová politika v České republice prochází neustálým vývojem. Jednodušeji by se dala rozdělit na období před a po přijetí Ženevské úmluvy, která představovala zásadní zlom v naší azylové politice.

Očekávala jsem výraznou změnu po vstupu do Evropské unie, Česká republika se však na vstup připravovala s dostatečným časovým předstihem a podle informací, které jsem již zmiňovala výše, byla příprava úspěšná. Nenastaly tudíž žádné radikální zásahy do naší azylové politiky. Lze tedy konstatovat, že jsme se připojili bez větších problémů k nekonečnému vývoji azylové politiky v rámci Evropské unie.

¹⁶ MZV. *EU je o krok blíž k novému azylovému úřadu* [online][cit. 20. 4. 2010]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/representation_brussels/cz/udalosti_a_media/eu_je_o_krok_bliz_novemu_azylovemu_uradu.html

5. Azylová procedura

Azylové řízení v České republice nyní upravuje zákon č. 165/2006 Sb. Nalezneme v něm zakotvená pravidla o vstupu a pobytu cizince, který chce požádat Česko o azyl, podmínky přiznání a odnětí azylu, dále práva a povinnosti žadatele i azylanta, správu azylových zařízení, státní integrační program a také působnost Ministerstva vnitra, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Policie ČR na tomto poli.¹⁷

Cizinec je povinen učinit prohlášení o azylu na hraničním přechodu, v přijímacím středisku nebo na policii, v případě hospitalizace je možné podat prohlášení v nemocnici a také ve vězení. Cizinec je povinen dostavit se do 24 hodin do přijímacího střediska, kde podá žádost o azyl (žádost viz příloha 2).¹⁸ Toto středisko nesmí opustit, dokud nejsou provedeny identifikační úkony a zdravotní prohlídka, případně karanténa, a také než mu policie vydá vízum k pobytu a průkaz žadatele o udělení azylu, poté je poslán do střediska pobytového.¹⁹

V okamžiku, kdy je žádost o azyl podána, začíná řízení o udělení azylu; k tomu je příslušné Ministerstvo vnitra, odbor azylové a migrační politiky. Pokud již cizinec o azyl v naší republice žádal, může podat opakovanou žádost nejdříve za dva roky.²⁰ Žadatel má právo na jednání ve svém mateřském jazyce, tudíž je stát povinen zajistit na své náklady tlumočníka.²¹ Rozhodnutí o udělení azylu by mělo být ministerstvem vydáno nejpozději do devadesáti dnů od zahájení řízení, ale tato lhůta může být přiměřeně prodloužena.²² V tomto ustanovení je velmi zavádějící

¹⁷ Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu). §1

¹⁸ MVCR. *Azylové řízení v České republice* [online] 2008 [cit. 26. 3. 2010]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/azyl/azyl.html#rizeni>

¹⁹ Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu). § 46

²⁰ Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu). § 10

²¹ Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu). § 22

²² Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu). § 27

pojem „přiměřeně“, není totiž výjimkou, že žadatelé čekají na vyřízení své žádosti i několik let.

Žadatel má právo na mezinárodní ochranu v případě, že mu v zemi původu hrozí pronásledování, jak je popsáno v Úmluvě o právním postavení uprchlíků. Při udělování azylu může ministerstvo přihlédnout ke skutečnosti, že cizinec na našem území má příslušníka rodiny, kterému již azyl udělen byl (manžel/ka, svobodné dítě mladší 18 let, rodič žadatele mladšího 18 let) a tudíž mu může být rovněž status uprchlíka přidělen i přesto, že by na něj jinak právo mít nemusel. Žadateli může být také udělen azyl z humanitárních důvodů.²³ Pokud nejsou splněny podmínky pro získání azylu, může být udělena doplňková ochrana. A to v případě, kdy hrozí žadateli při návratu do jeho vlasti nějaké nebezpečí a nemůže tedy být poslán zpět.²⁴

V případě kladného rozhodnutí o udělení azylu je azylantovi vydán průkaz o povolení k pobytu, který je platný po dobu pěti let. Je možné jej dvakrát prodloužit opět na pět let.²⁵ Azylantovi je následně nabídnut pobyt v integračním středisku.

Proti zápornému rozhodnutí se může žadatel odvolat ke krajskému soudu. Ten není kompetentní k udělení azylu, a proto může pouze vrátit případ zpátky ministerstvu k opakovanému projednání. Když rozhodne i krajský soud o nedůvodnosti odvolání, může podat žadatel kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu.²⁶ Pokud ani tehdy není rozhodnuto v jeho prospěch, je povinen vycestovat nebo požádat o repatriaci do země původu.²⁷

Azylové řízení je možné ukončit několika způsoby:

- Získáním azylu
- Ukončením na žádost cizince

²³ Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu). § 13

²⁴ *Doplňková ochrana – dobrý (evropský) úmysl, horší (české) provedení* [online][cit. 20. 4. 2010]. Dostupné z: <http://ftp.multikulturcentrum.cz/data/img/f8a9fc04eb195270d0afe9ebfbad5fd4.pdf>

²⁵ Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu). § 59

²⁶ Burdová Hradečná, P. *Kdo může požádat o azyl?* [online] 2007 [cit. 25. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.migration4media.net/node/10>

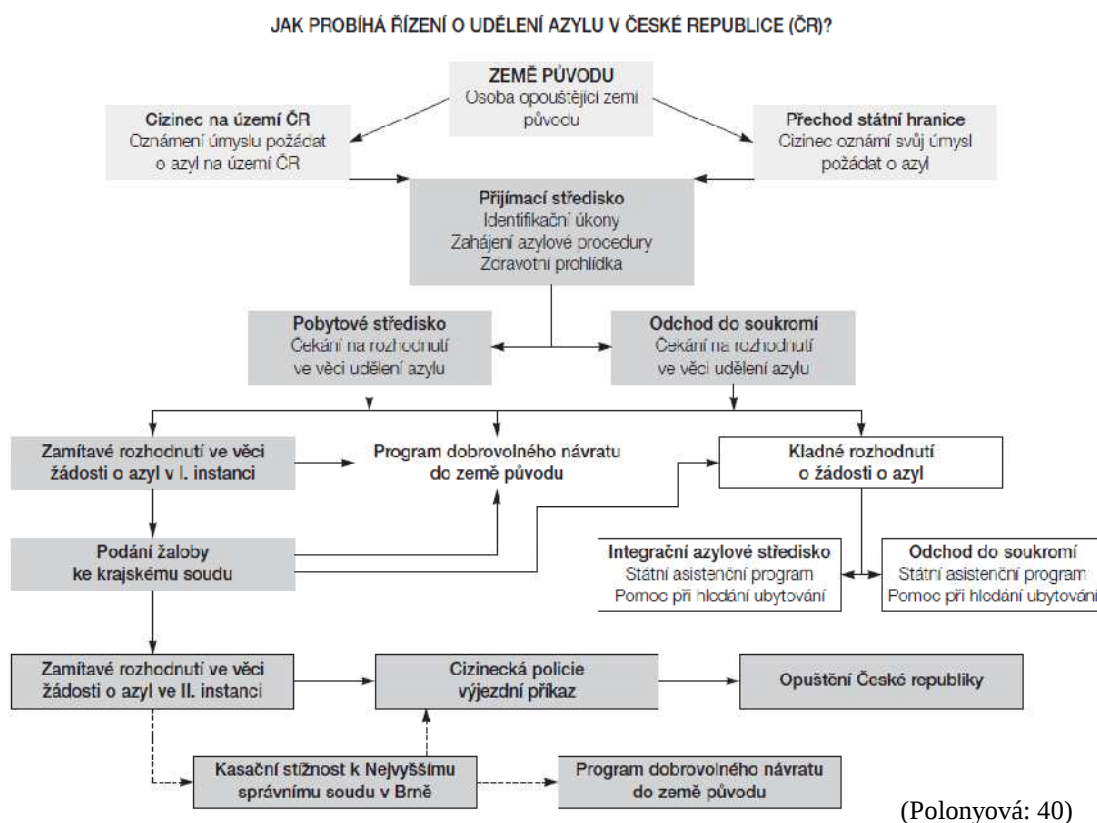
²⁷ Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu). § 54a

- Zamítnutím žádosti o azyl²⁸
- Úmrtím žadatele
- Na základě Dublinské dohody – tato možnost přichází v úvahu až po vstupu České republiky do Evropské unie. Určuje pravidla azylového řízení, to má být uskutečňováno ve státě, jehož hranice uprchlík překročil jako první.

(Bečková 2005: 23)

Od roku 2008 platí nové pravidlo o podávání opakované žádosti o azyl. Do té doby mohl cizinec, kterému byla žádost zamítnuta, podat novou žádost až po uplynutí lhůty dvou let. Nyní tady může žádost podat ihned po dosažení platnosti rozhodnutí o neudělení mezinárodní ochrany.²⁹

Schéma nám názorně ukazuje celý průběh azylového procesu.

²⁸ Žádost je zamítnuta, pokud je shledána jako zjevně nedůvodná nebo nesplňuje podmínky dané Úmluvou o právním postavení uprchlíků. Jako zjevně nedůvodné jsou brány např. pouze ekonomické důvody, uvádění nesprávných údajů v žádosti, příchod z bezpečné země původu atd. (zákon č. 325/1999 Sb. o azylu, §16)

²⁹ MVČR. Výroční zpráva o situaci v oblasti mezinárodní ochrany na území ČR v roce 2009 [online] 2010 [cit. 20. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/migracni-a-azylova-politika-ceske-republiky-470144.aspx?q=Y2hudW09NQ%3D%3D>

5.1. Azylová zařízení

Pojem azylová zařízení v sobě zahrnuje přijímací, pobytová a integrační střediska, která zřizuje Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra. Pobyt v těchto střediscích vyjma střediska přijímacího není povinný, ministerstvo může žadateli povolit bydlet na soukromé adrese.³⁰

V loňském roce došlo k několika změnám především v rozmístění azylových středisek. Byla například zrušena některá pobytová střediska a přemístěna do jiných oblastí. Vedoucí přijímacího střediska v Zastávce u Brna pan Sekerka se pro Haló noviny k této změně vyjádřil takto: „Tuto změnu vyvolal dlouhodobě nižší počet žadatelů o mezinárodní ochranu v ČR. Správa uprchlických zařízení připravila optimalizaci sítě azylových zařízení, jejímž hlavním důvodem byla úspora finančních prostředků...“³¹

Od roku 2009 Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra zřizuje také Centra na podporu integrace cizinců. Tento projekt vznikl ve spolupráci s EU a je spolufinancován z Evropského fondu. Týká se cizinců, kteří mají trvalý či dlouhodobý pobyt, a také těch, kteří přišli z tzv. třetích zemí. Centra poskytují informační poradenskou činnost v oblasti bydlení, zaměstnání, vzdělání, zdravotní a sociální péče apod. Dále také zajišťují jazykové kurzy, provozují knihovnu a umožňují přístup na internet. Veškerá činnost těchto center je bezplatná. V současné době je můžeme nalézt v Ostravě, Pardubicích, Plzni a Zlíně.³²

Každé azylové zařízení má svůj řád, který má zajistit klid a pořádek. Do takového řádu spadá především časový harmonogram stravy, návštěv, výplaty kapesného a využívání dalších služeb, které střediska nabízejí. K dispozici jsou zde sociální pracovníci 24 hodin denně a psycholog, protože každá emigrace je traumatizující a tím spíše když se jedná o emigraci z důvodů pronásledování. Dále se zde často nacházejí zařízení pro volnočasové aktivity jako je tělocvična, výtvarná dílna atd. Děti mohou navštěvovat dětské centrum a vyrovnávací třídu, aby nebyly

³⁰ Cizinci v České republice. *Pobyt cizince v azylových zařízeních* [online] [cit. 26. 3. 2010]. Dostupné z: <http://cizinci.wordpress.com/category/cizinci-v-cr/azyl-cizinci-v-cr/>

³¹ Haló noviny. *Středisko pro uprchlíky v Zastávce je karanténním zařízením*. [online] 2010 [cit. 6. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.halonoviny.cz/index.php?id=94595>. ISSN 1210-1494

³² SUZ [online][cit. 6. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.integracnicentra.cz/cz/>

v nevýhodě proti ostatním dětem, a poté se účastní i normální školní docházky. Azylová zařízení nabízejí také kurzy českého jazyka. (Murín³³: 23 – 24)

Přijímací středisko

Sem je cizinec povinen se dostavit v případě, že podal prohlášení o azylu. V přijímacím středisku je žadatel značně omezován. Musí zde strávit dobu, která je daná zákonem, pohybuje se okolo tří týdnů. Dále je povinen strpět přijímací procedury (identifikační úkony, sejmutí otisků prstů, pořízení obrazového záznamu a zdravotní prohlídku). Středisko nesmí opustit, dokud nejsou tyto procedury ukončeny. Je zde také zahájeno azylové řízení. Po dokončení přijímacího řízení je žadatel poslán do pobytového tábora.³⁴

Přijímací střediska se nacházejí na letišti Praha Ruzyně a v Zastávce u Brna.³⁵

Pobytové středisko

Žadatel je do tohoto střediska umístěn po dobu, která je nutná k vyřízení jeho žádosti. Opět jsou s žadatelem vedeny pohovory, které by měly blíže specifikovat důvody k podání žádosti o azyl. Ministerstvo by pak mělo vydat do devadesáti dnů rozhodnutí ve věci. Pokud není možné do této lhůty o věci rozhodnout, může ministerstvo lhůtu přiměřeně prodloužit.³⁶

V přijímacích a pobytových střediscích má cizinec právo na bezplatné ubytování, zajištění hygienických potřeb, stravu třikrát denně (děti do 18 let pětkrát denně), kapesné, lůžko a skříňku (pokud jeho finanční a majetkové poměry neumožňují částečné nebo úplné podílení se na těchto potřebách). Má také právo přijímat návštěvy, balíčky a peníze, na vlastní náklady odesílat písemná sdělení, má právo na nepřetržitý osmihodinový spánek a za určených podmínek opustit pobytové středisko. Je zakázáno vnášet do středisek věci, které by mohly ohrozit bezpečnost

³³ Rok vydání neuveden

³⁴ SUZ. *Zařízení SUZ* [online][cit. 6. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.suz.cz/pages/6.html>

³⁵ SUZ. *Zařízení SUZ* [online][cit. 6. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.suz.cz/pages/6.html>

³⁶ MVČR. *Azylové řízení v České republice* [online] 2008 [cit. 26. 3. 2010]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/azyl/azyl.html#rizeni>

osob a majetku nebo narušovat pořádek. Také je zakázáno vnášet a konzumovat alkohol a jiné návykové látky.³⁷

Pobytové středisko nesmí žadatel libovolně opouštět, maximálně na 10 dnů za měsíc. Pokud chce žadatel opustit středisko na dobu delší než 24 hodin, musí to neprodleně nahlásit ministerstvu. V oznámení musí také uvést délku pobytu mimo středisko a adresu, kde se v tomto období bude nacházet.³⁸

Tato střediska nalezneme v Kostelci nad Orlicí a Havířově.³⁹

Pobyt v tomto středisku není povinný, žadatel může bydlet v soukromí (za předpokladu, že je mu pobyt na soukromé adrese povolen), v takovém případě si ovšem veškeré náklady hradí sám. Stát může poskytnout žadateli finanční příspěvek, který mu pomůže překonat problémy v začátcích pobytu mimo pobytové středisko. (Murín⁴⁰: 20) Polonyová dále doplňuje, že příspěvek je poskytován na dobu tří měsíců a může dosahovat výše životního minima. Jinak jsou tyto žadatelé odkázáni zcela na sebe, případně na pomoc svých krajanů. Pokud žadatel nezvládá situaci v soukromém ubytování, může se přihlásit k pobytu v uprchlickém táboře. (Polonyová⁴¹: 44)

Integrační středisko

Slouží k přechodnému ubytování těch, kterým byl již azyl udělen a účastní se Státního integračního programu. V tomto zařízení by měl azylant strávit maximálně 18 měsíců a pobyt je zde již zpoplatněn. Středisko slouží především k osvojení českého jazyka a azylanti zde mohou čekat, než jim je nabídnuto či než si sami najdou bydlení na soukromé adrese, které také Státní integrační program poskytuje. Nechybí zde ani poradenská služba, která pomáhá azylantům např.

³⁷ Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu). § 81, 81a

³⁸ Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu). § 82

³⁹ SUZ. *Zařízení SUZ* [online][cit. 6. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.suz.cz/pages/6.html>

⁴⁰ Rok vydání neuveden

⁴¹ Rok vydání neuveden

v orientaci na trhu práce.⁴² Azylantů zde bydlí v samostatných bytových jednotkách. (Hervertová 2008: 157)

Nacházejí se v Jaroměři, Brně, České Lípě a Ústí nad Labem - Předlicích.⁴³

Dá se tedy říci, že postavení uprchlíků v přijímacím a pobytovém středisku se příliš neliší. Cizinci mají k dispozici v obou střediscích různá volnočasová zařízení. Rozdíl je v možnosti opouštění zařízení. Zatímco pobytové středisko opouštět lze, i když ne zcela podle vůle žadatele, přijímací středisko je přísně hlídáno. Nikdo nesmí ven. Integrace začíná již v přijímacím středisku, ovšem více je rozvíjena až v pobytovém, kde žadatel tráví daleko více času.

Rozdíl nastává až ve středisku integračním. Žadatel se již stal uznaným uprchlíkem a získává nová práva a povinnosti, které se jen minimálně liší od občanů České republiky. V tomto zařízení už také setrvává zcela dobrovolně. Co se integrace týče, nejvíce pozornosti je jí věnováno právě zde, a to i proto, že již je rozhodnuto o dalším osudu azylanta a tudíž má sám větší chuť učit se novým věcem a sžívat se s novým prostředím.

5.2. Statistické údaje týkající se problému uprchlictví

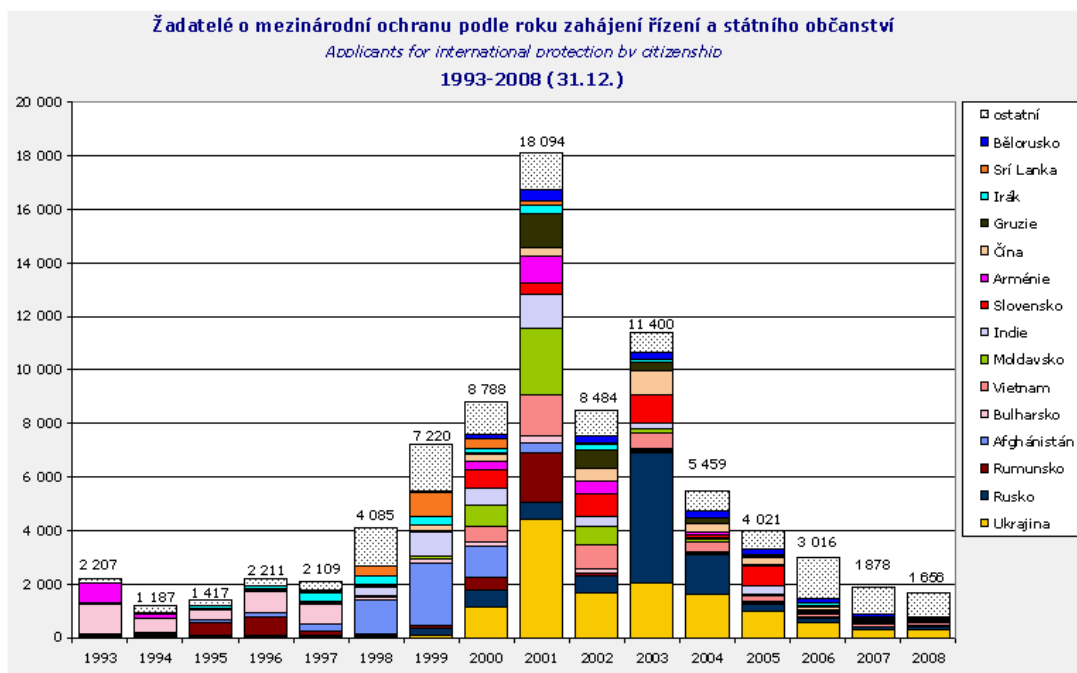
V této kapitole bych chtěla pro lepší představu názorně ukázat a popsat situaci v České republice v problematice uprchlictví.

Hned zpočátku můžeme podle Českého statistického úřadu porovnat jak vývoj podaných žádostí o azyl od roku 1993 do roku 2008, tak počet udělených azylů ve shodném období.

⁴² Cizinci v České republice. *Pobyt cizince v azylových zařízeních* [online][cit. 26. 3. 2010]. Dostupné z: <http://cizinci.wordpress.com/category/cizinci-v-cr/azyl-cizinci-v-cr/>

⁴³ SUZ. *Zařízení SUZ* [online][cit. 6. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.suz.cz/pages/6.html>

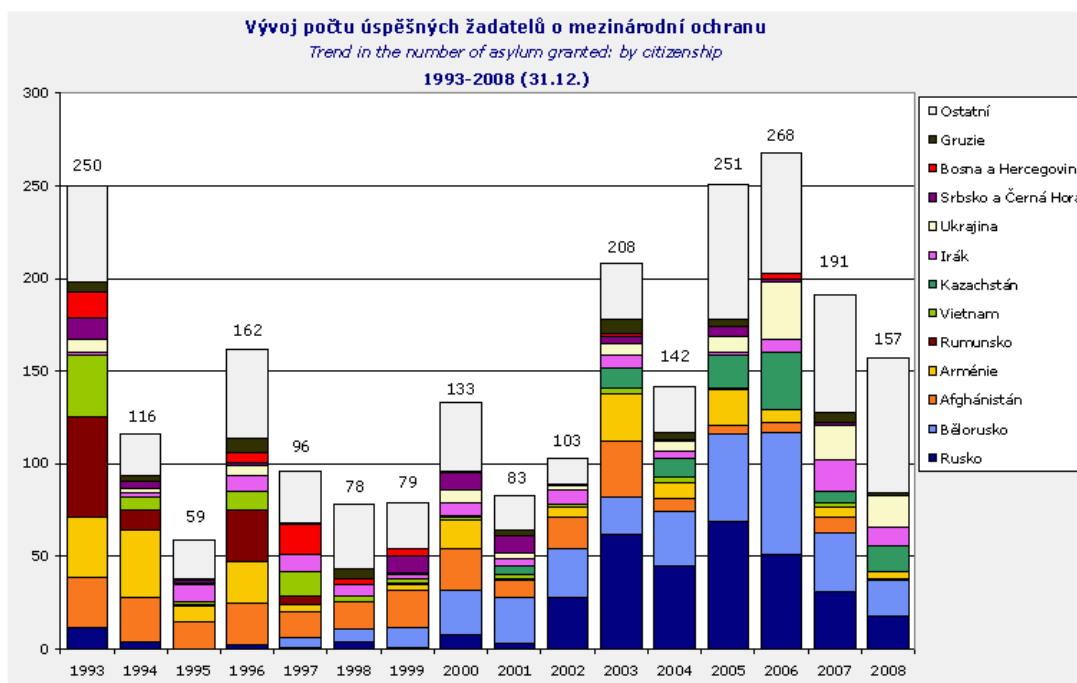
Žadatelé o azyl podle státního občanství v letech 1993 - 2008

Graf 1

ČSÚ. [online] 2010 [cit. 27. 3. 2010] Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tab/6B005C8E32>

Uznání žadatelé o azyl podle státního občanství v letech 1993 – 2008

Graf 2

ČSÚ. [online] 2010 [cit. 27. 3. 2010] Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tab/6B005D3A40>

Z grafů 1 a 2 můžeme vyčíst velký nepoměr mezi azylanty a žadateli. Asi bychom také nečekali, že se nebude objevovat závislost v počtu udělených azylů a žadatelů o mezinárodní ochranu, jako můžeme vidět například v roce 2001, kdy bylo podáno nejvíce žádostí celkem 18.094, ovšem také je to jeden z roků, kdy byl azyl přiznán nejmenšímu počtu lidí a to pouze 83 žadatelům, azyl tedy získal každý 218. žadatel. Opakem je rok 1993, kdy ještě systém nebyl zaběhnutý a úředníci nebyli tak tvrdí při posuzování žádostí a udělili azyl 250 osobám, tedy poměrně velkému počtu lidí, i když nešlo o rok s radikálním nárůstem žadatelů, žádalo pouze 2.207 osob a azyl získal každý zhruba 9. žadatel. Od roku 2006 pak získá status uprchlíka zhruba každý desátý žadatel. (Srovnání žadatelů a azylantů mezi lety 1993 – 2008 viz příloha 3)

Můžeme si na grafech 1 a 2 také všimnout, že od vstupu do Evropské unie se každým rokem rapidně snižuje počet žadatelů o mezinárodní ochranu. Tuto změnu lze vysvětlit jednak změnou legislativy, která se stala restriktivnější, a jednak vstupem do Dublinského systému, o kterém jsem se již zmiňovala výše. I v loňském roce, který bohužel v grafu znázorněn není, pokračovalo snižování počtu žadatelů o azyl v České republice, podáno bylo 1258 žádostí (což je zároveň také jedno z nejmenších čísel od otevření hranic) (viz příloha 4).

Podívejme se na fungování Dublinského systému v číslech. V roce 2009 přijalo toto středisko 655 žádostí o přijetí žadatele o azyl z jiného státu (Rakousko 208 žádostí, Německo 119, Švédsko 88, žádosti z dalších států nebyly již tak vysoké) a za 449 jich Česká republika přijala odpovědnost, ovšem předáno do ČR bylo pouze 213 žadatelů (cca 47 %). V tomtéž roce rozeslala Česká republika do jiných zemí 296 žádostí o přijetí žadatele (nejčastěji do Polska - 170 žádostí, Rakouska 36 a Německa 14 žádostí) a v 249 případech státy s přijetím souhlasily. Transferováno bylo 238 lidí (cca 97 %) nejčastěji do Polska. Z toho jasně vyplývá, že i když Česká republika podává do ostatních zemí daleko méně žádostí, než jich přijímá, v konečném výsledku je v jejich realizaci velmi důsledná. Předá do řízení jiného státu více uprchlíků, než jich přijme.⁴⁴

⁴⁴ MVČR. *Aplikace tzv. Dublinského nařízení v České republice v roce 2009* [online] 2010 [cit. 24. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/azyl.aspx?q=Y2hudW09Nw%3d%3d>

Výše uvedené grafy 1 a 2 nám také poskytují přehled o státním občanství jak žadatelů, tak následně azylantů. Od roku 1999 se začal zvyšovat počet uprchlíků z Ruska. Na grafech není rozlišeno, z které části Ruské federace přicházejí, ale jedná se především o uprchlíky z Čečenska (Bečková 2005: 15). Tam v uvedeném roce vypukla druhá rusko-čečenská válka. Dále v roce 2000 začal výrazně soupat počet žadatelů o azyl z Ukrajiny a i v dnešní době patří mezi nejpočetnější skupiny žadatelů u nás. Podle agentury STEM (2003) však mají mezi uprchlíky zvláštní postavení. Většinou totiž žádají o azyl z důvodu neprodloužení pobytového víza na našem území. Nevystupují ani jako uprchlíci, protože jsou stále v pracovním poměru (STEM 2003: 6). Tyto dvě skupiny tedy nahradily do té doby v počtu žádostí o azyl vedoucí Afghánistán.

V roce 2009 téměř dvojnásobně narostl počet žadatelů z Kazachstánu, ovšem jedná se v 90 % o opakované žádosti. Od roku 2008 totiž přestala platit dvouletá lhůta pro podání opakované žádosti, cizinci tak mohou podat žádost znovu v okamžiku, kdy začne platit rozhodnutí o zamítnutí jejich předchozí žádosti. Tato nová směrnice je dosti využívána. Počet opakovaných žádostí se zvýšil ještě radikálněji v roce 2009, kdy představovaly téměř polovinu všech podaných žádostí. V těchto případech se nejčastěji cizinci snaží zlegalizovat svůj pobyt na našem území.⁴⁵

Přestože jsou nejčastějšími žadateli o azyl u nás občané Ukrajiny, nepatří do skupiny, které je status uprchlíka udělován příliš často, což můžeme pozorovat na grafu výše. V naší republice totiž není možné získat azyl z ekonomických důvodů. Naopak velmi výraznou skupinu uznaných uprchlíků tvoří Rusové, respektive Čečenci, jak už bylo zmíněno. A druhou velmi výraznou skupinou jsou již deset let uprchlíci z Běloruska, kteří získávají azyl podle Ženevské úmluvy, tedy z důvodů perzekuce. Z pozice prezidenta Alexandr Lukašenko tvrdě potlačuje jakoukoli opozici a díky jeho tvrdému postupu proti jakémukoli náznaku politického odporu je nazýván posledním diktátorem v Evropě.

V letech 1993 – 2008 tvoří mezi Africkými zeměmi nejpočetnější skupinu žadatelů uprchlíci z Konžské demokratické republiky, z celkového počtu 191 je jich

⁴⁵ MVČR. *Výroční zpráva o situaci v oblasti mezinárodní ochrany na území ČR v roce 2009* [online] 2010 [cit. 20. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/migracni-a-azylova-politika-ceske-republiky-470144.aspx?q=Y2hudW09NQ%3D%3D>

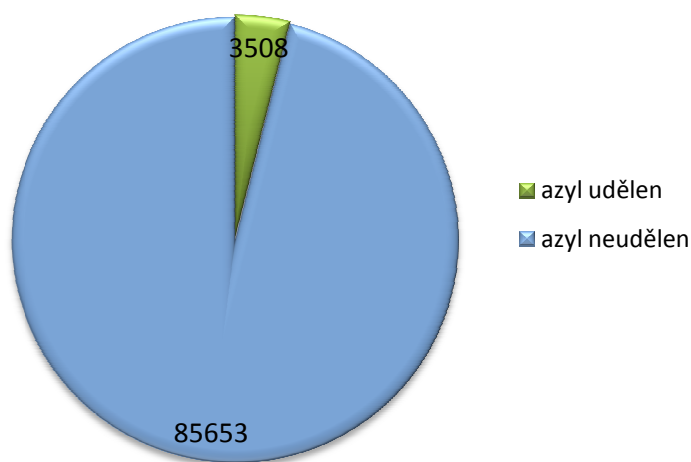
28. Země se dlouhou dobu potýkala s občanskou válkou, která přiměla občany této země opustit svou vlast. Stejně tak je tomu v posledních letech i u uprchlíků ze Somálska, kterých je v naší zemi již 26.

Nemalý počet azylantů u nás pochází z Kuby a je zřejmé, že zde jde především o politický azyl. A nejenom je tomu i u Iráku Česká republika vyhověla již 103 žadatelům z této země.

Zajímavostí je, že v roce 2008 bylo uznáno právo na azyl celkem 28 občanům asijské země Myanmar dříve Barma. V květnu 2008 zasáhl a zdevastoval část země Cyklon Nargis, který si vyžádal více jak 100 tisíc obětí a připravil přes milion lidí o domov, navíc jsou v zemi již spoustu let porušována základní lidská práva. (podrobnější srovnání viz příloha 5)

Na následujícím grafu 3 pak můžeme vidět nepoměr mezi počtem udělených azylů a zamítnutých žádostí od otevření hranic do konce roku 2009.

**Srovnání udělených a zamítnutých azylů mezi lety 1990 - 2009
v České republice**

Graf 3

Zdroj dat: MVČR. Souhrnná zpráva o mezinárodní ochraně za rok 2009. [online][cit. 22. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/souhrnna-zprava-o-mezinarodni-ochrane-za-rok-2009.aspx>

6. Integrace žadatelů o azyl a azylantů v ČR

V okamžiku, kdy je žadateli přiznán status uprchlíka, získává nová práva a také povinnosti. Můžeme říci, že od tohoto okamžiku má téměř shodné postavení jako občan České republiky, výjimkou je například volební právo. Uznání uprchlíci nejsou vyloučení ze sociálního a zdravotního zabezpečení, stejně jako jim není odepíráno vzdělání vyšších stupňů. (Kuric 1997: 13)

Otázkou je, proč se vlastně máme zabývat integrací azylantů. Důvodů je hned několik. Pokud se azylant do společnosti začlení bez problémů, může jí prospívat, především z ekonomického a sociálního hlediska. Dobře integrovaný azylant, který má zaměstnání a tudíž je plátcem daní, sociálního a zdravotního pojištění, je jistě přínosnější a také na něho bude lépe pohlížet okolí, než uprchlík, který je závislý na sociálních dávkách. Špatná integrace také vyvolává negativní jevy, jako je například nezaměstnanost, bezdomovectví atd. (Motejlková⁴⁶: 64)

Podle Kurice (1997) předchází integraci proces adaptace, ve kterém rozlišuje dvě fáze, a to fázi orientace a srovnávání. Co se orientace týče, jde o poznávání prostředí, ve kterém hrají velmi významnou roli azylová zařízení. Pobyt v tomto zařízení má negativní i pozitivní vlivy. Mezi ty pozitivní patří postupné poznávání nového prostředí, které dává uprchlíkovi čas, aby mohl veškeré odlišnosti vstřebat. Na druhou stranu negativním vlivem na integraci může být uzavřenost v komunitě, kde si člověk buduje zkreslený obraz nové společnosti. Druhou fází je srovnávání, kdy si člověk srovnává staré a nové prostředí. Výsledkem této fáze je buď idealizace nového, idealizace starého nebo akceptace nového prostředí bez iluzí, přičemž poslední možnost je základem plnohodnotné integrace, při níž je důležitý právě realistický pohled na sebe i společnost. (Kuric 1997: 25)

Diamant (1995) rozděluje integraci do tří částí:

- Hyperintegrace – člověk se snaží co nejvíce idealizovat nové prostředí a pociťuje nutnost začlenit se do určité sociální skupiny. Snaží se potlačovat svůj původ, svoje zvyky a tradice. Jde tedy spíše o asimilaci, nežli o integraci. Objevuje se většinou u dětí v pubertě a u druhé generace uprchlíků.

⁴⁶ Rok vydání neuveden.

- Hypointegrace – tento případ je opakem hyperintegrace. Jde o přehnané vyzdvihování vlastní kultury, jazyka a celkově svého původu. Tito jedinci nechtějí přijmout kulturu nového národa a to může vést až k budování kulturních ghett. Může to být způsobeno špatnými zkušenostmi s novou společností. Na druhou stranu, pokud se uprchlíci chovají takto, dostávají se do konfliktů a společnost je nechce přijmout. (Hendriks 1996; Diamant 1995 citováno podle Kuric 1997)
- Normální integrace – jedná se o ideální způsob integrace. Uprchlík se snaží začlenit do nové společnosti, přijímá jejich hodnoty a pravidla, ale zároveň si udržuje svoji vlastní identitu. Nepopírá svůj původ ani kulturní odlišnosti. (Kuric 1997: 26 – 27)

Podobnou teorii o typech integrace má také Berry (1992), který ji rozděluje podobně jako Diamant (1995) a přidává ještě jeden typ navíc:

- Asimilace – tento typ hodnotí většina obyvatel i politiků kladně a navíc ho považuje za správnou integraci. Avšak člověk, který se takto asimiluje, může po čase sklouznout k různým psychickým problémům.
- Separace - jedná se o stejný typ jako je Diamantova hypointegrace.
- Marginalizace – tomuto typu ve většině případů předchází nějaká duševní porucha či závislost. Jde o případ, kdy člověk nechce přijmout novou kulturu, ale zároveň ztrácí i kulturu vlastní.
- Integrace – jak už řekl Diamant (1995) jde o ideální formu přijetí nové kultury.

(Rothfusz 2008: 46 – 47)

6.1. Průběh integrace v azylových zařízeních

Přejděme nyní od teorie dále, a to do počátků integračního procesu. Tento proces začíná již v azylových zařízeních, kde jsou poprvé žadatelé o azyl seznamováni s Českou republikou, přicházejí do kontaktu s českými občany, kteří jsou zastoupeni především sociálními pracovníky a zaměstnanci zařízení a začínají se učit základům českého jazyka.

Hlavní překážkou toho, aby se člověk mohl co nejlépe a nejrychleji začlenit do společnosti, bývá právě jazyková bariéra. V táborech jsou uprchlíkům nabízeny bezplatné kurzy českého jazyka. Je ale zaznamenána i nechuť učit se našemu jazyku v domnění, že se zde cizinec nějak domluví. Tato nechuť se týká především slovanských národů, jejichž jazyk je podobný našemu. V uprchlických táborech se snaží zaměstnanci opravdu domluvit různými způsoby, avšak když uprchlík tábor opustí, setkává se s opakem. Proto i tlumočník v táboře nemusí být zrovna žádoucí, uprchlíci jsou pak méně motivovaní k učení. (Kuric 1997: 17 - 18)

Pokud ale využito služeb tlumočníka je, leží na něm velká zodpovědnost, zvláště pak při přijímacím pohovoru. Může totiž docházet ke komunikačnímu šumu. Každá společnost je jiná a různé věci v ní mají různé významy. V případě, že tlumočník pouze překládá jednotlivá slova žadatele, nemusí dojít ke správnému pochopení celého projevu. A jazyk se pak stává velkou barierou.

Podle Polonyové může na integraci působit dosti negativně dlouhodobý pobyt v uprchlickém táboře. Člověk se zde stane závislým na pomoci druhých a na poskytovaných službách a poté je pro něj velmi těžké se zcela osamostatnit. Negativním faktorem v tomto směru je i nemožnost získat zaměstnání. Žadatelé totiž mohou pracovat až po uplynutí jednoho roku a jsou tudíž zcela závislí i na finanční pomoci. S problémem v oblasti zaměstnání souhlasí také Kuric (1997), jenž míní, že je to právě jeden z největších problémů, i když je toto opatření pochopitelné. Na jedné straně je jeho účelem ochránit trh práce či zabránit tak přístupu na trh cizincům, kteří na azyl nemají nárok. Na straně druhé zneprůjemňuje integraci skutečným žadatelům, kteří naši pomoc potřebují (Polonyová⁴⁷: 42 – 43; Kuric 1997: 10 – 11)

⁴⁷ Rok vydání neuveden.

Pobyt v táborech může být značně frustrující, zvláště pokud čekání na rozhodnutí o udělení azylu trvá dlouhou dobu. Lidé zde mají přemíru volného času a nevědí co s ním, tudíž se příliš zabývají svými problémy. Díky existenci jídelen ženy přicházejí o svou domácí práci, kterou bezpochyby příprava jídla pro rodinu je. Ženám, které mají děti, zbývá alespoň péče o rodinu, kterou mohou svůj čas z části vyplnit. V ještě horších situacích se nacházejí muži, kteří byli hlavami a živiteli rodin. Najednou se ocitají bez práce a jsou závislí pouze na nízkém kapesném. Názor Marxtové (2006) ještě dále rozvíjí Kuric (1997), který upozorňuje na častou změnu sociálního statutu a sociálních rolí, která je patrná především v uprchlických táborech. Ať již měl člověk ve svém dřívějším životě jakékoli postavení, v novém uprchlickém prostředí spadne na tu nejnižší příčku. Je zkrátka žadatelem o azyl a tím jsou jeho další role determinovány. Ale změna rolí se často projevuje i v menších sociálních skupinách, především pak v rodině. Děti přebírají role rodičů. Je to dáno tím, že děti jsou přizpůsobivější k danému prostředí a také se snadněji naučí jazyk a hrají pak v rodině roli tlumočníka, čímž přebírají starost o rodinu (Marxtová 2006: 10; Kuric 1997: 19 - 20)

Navíc se uprchlíci po svých zkušenostech nacházejí většinou ve špatném psychickém stavu. Jsou nedůvěřiví jak k okolí, tak k sobě samým. Proto je pro ně důležité důstojné zacházení, a to nejen v uprchlickém táboře. Místo toho se ve většině případů setkávají s rasismem, xenofobií a neporozuměním. (Polonyová⁴⁸: 45)

Zvláštní postavení mají děti – žadatelé o azyl, které přišly na naše území bez doprovodu dospělé osoby. Ale až do vstupu České republiky do Evropské unie tomu tak nebylo. Do té doby byli nezletilí žadatelé o azyl umísťováni do pobytového střediska v Kostelci nad Orlicí, kde byla pro děti zřízena pouze ochranná zóna, kam nesměl nikdo z dospělých kromě pracovníků střediska nebo organizací, které ve středisku pomáhaly. Toto opatření mělo nezletilé žadatele o azyl uchránit před nežádoucími návštěvami. Avšak chyběla zde jakákoli další péče, kterou děti potřebují, jako je například výchovná péče, která by je připravovala na budoucí život, na povolání atd. Nebyly pro ně zřízeny žádné volnočasové aktivity. Ty, které již dosáhly věku patnáct let, nemusely navštěvovat ani povinnou školní docházku, pouze

⁴⁸ Rok vydání neuveden.

mohly docházet do nepovinných kurzů českého jazyka. Poté co nezletilí dosáhli plnoletosti, byli přemístěni k dospělým žadatelům. Děti, které nepožádaly o azyl, neměly péči žádnou a snadno se tak stávaly terčem kriminálních útoků. (Čápková 2006: 15 - 16)

Nastala potřeba něco s tímto stavem péče o nezletilé děti udělat, a proto v červnu roku 2004 byl Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy zřízen Diagnostický ústav pro děti – cizince v Praze a následně i Dětský domov se školou a Výchovný ústav pro děti – cizince. (Čápková 2006: 15 - 16)

Diagnostický ústav nahrazuje i přijímací středisko pro děti bez doprovodu. Pobyt v tomto zařízení trvá zhruba osm týdnů. Děti se zde učí soužití s ostatními dětmi, adaptují se na nové prostředí a postupně získávají větší pocit bezpečí a jistoty. Pro tyto účely je v ústavu přítomen psycholog, který se snaží odbourat prožitá traumata a pomoci v integraci dítěte do nové společnosti. Také je zde zjišťováno předchozí vzdělání, podle něhož jsou děti po přemístění do Dětského domova se školou nebo Výchovného ústavu pro děti – cizince zařazeny do příslušných tříd (podrobnosti viz kapitola Vzdělání). Péče o děti ve všech těchto zařízeních je obdobná jako péče o české děti ve srovnatelných zařízeních, navíc s některými specifickými službami (tlumočník, větší zaměření na český jazyk).⁴⁹

6.2. Státní integrační program a integrace azylantů

V roce 1994 byl zahájen Státní asistenční program (SIP), který byl v roce 2000 přejmenován na Státní integrační program. Týká se pouze uznaných žadatelů o azyl, kterým se snaží pomoci v oblasti bydlení, výuky českého jazyka a orientace na trhu práce. (Hervertová 2008: 155 – 156) Do programu je zapojeno nejen Ministerstvo vnitra, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvo práce a sociálních věcí, ale velmi významné jsou pro program i nestátní neziskové organizace.⁵⁰

⁴⁹ Zařízení pro děti cizince. *Diagnostický ústav* [online][cit. 11. 4. 2010]. Dostupné z: http://www.ddc.cz/index.php?menu=nase_zarizeni#diagnosticky_ustav

⁵⁰ Czechkid. *Státní integrační program* [online] 2007 [cit. 31. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.czechkid.cz/si1220.html>

Pokud je žadateli přidělen status uprchlíka, může být přemístěn do integračního střediska nebo bydlet na soukromé adrese. V prvním případě je azylant do státního integračního programu zařazen automaticky, ve druhém o zařazení může požádat.⁵¹

Bydlení

Zajištění bydlení je pro uprchlíky velkým problémem. Ve většině případů neoplývají dostatkem finančních prostředků, aby si mohli dovolit platit nájemné. Navíc se v České republice potýkáme na trhu s byty s problémy, které se týkají i občanů České republiky. V místech, kde je dostatek pracovních míst a tudíž větší šance, že azylant bude zaměstnán, je také vysoký nájem. A naopak byty s nízkým nájemem se nacházejí v oblastech, kde je mizivá naděje, a zvláště pak pro uprchlíka, na zaměstnání. (Hervertová 2008: 155 – 156)

Podle zákona o azylu je realizace integračního programu v oblasti bydlení v kompetenci krajských úřadů, stát rozhoduje o výši příspěvku pro jednotlivé kraje.

Integrační program v oblasti bydlení je realizován ve třech variantách, mezi kterými si může azylant vybrat. V původním programu byla možná pouze jedna varianta, a to získat byt, který je majetkem obce. Nájemní smlouva se uzavírá na dobu jednoho roku a musí být prodlužována, pokud nejsou porušeny nájemní podmínky, až do pěti let, poté je již uzavřena smlouva jako s běžným občanem. Stát zároveň poskytuje obcím, které daly byt k dispozici, dotaci a příspěvek na rozvoj infrastruktury, který se může vyšplhat až na několik set tisíc. Kuric (1997) míní, že tato varianta motivuje především velmi malé obce, kde je nedostatek pracovních příležitostí, problematický přístup ke vzdělání a zdravotní péči. Uprchlík však téměř nemá možnost odmítnout takovou nabídku, pokud by odmítl, může být vyřazen z integračního programu a musí opustit integrační středisko. (Kuric 1997: 14) Tato možnost může být také časově velmi náročná, azylant většinou čeká, než mu je byt nabídnut. A poté není dostatečně flexibilní, téměř neexistuje možnost změnit integrační byt.⁵² Hervertová (2008) upozorňuje na další problémy týkající se

⁵¹ CIC. *Státní integrační program (SIP) jako pomoc při hledání bydlení* [online][cit. 7. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.cicpraha.org/images/dokumenty/ostatni/old/sip.pdf>

⁵² CIC. *Státní integrační program (SIP) jako pomoc při hledání bydlení* [online][cit. 7. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.cicpraha.org/images/dokumenty/ostatni/old/sip.pdf>

přiděleného bytu: nabídnutý byt je většinou v jiné lokalitě, než se nachází integrační středisko, a azylant si poté musí znovu zvykat na nové prostředí a hledat nové kontakty. Také dokud nemají vyřešené bydlení, hůře si shánějí zaměstnání a není výjimkou, že na nabídku bytu čekají i několik let. Také Cousseyová (2000) si všímá problémů s nabídnutými byty, které mají často špatnou úroveň. To může vést ke spojování se sociálními problémy a následně rasovým napadením. (Hervertová 2008: 156 – 157; Cousseyová 2000: 21)

Později byl program rozšířen o další dvě varianty. Druhá umožňuje, aby azylant čerpal státní příspěvek na úhradu čistého nájemného nebo jeho části po dobu pěti let. Byt si azylant shání sám u soukromého majitele nebo obce. Výhodou této možnosti je, že azylant není vázaný na jeden byt, ale může ho libovolně měnit, aniž by zanikal nárok na příspěvek, ten je pevně daný na dobu pěti let. Také je možné sehnat byt za daleko kratší dobu.⁵³

Od roku 2006 se do praxe zavedla třetí varianta, při které má azylant možnost získat nájemní smlouvu v bytě, který dotuje Ministerstvo pro místní rozvoj. Množství těchto bytů je ale velmi omezené.⁵⁴

Výuka českého jazyka

Azylantovi by měla být do jednoho měsíce od udělení azylu učiněna nabídka na bezplatný jazykový kurz, a to Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. V praxi se ovšem setkáváme s daleko delší dobou. Dříve byl pro cizince problém naučit se česky za velmi krátkou dobu (150 hodin v případě skupinového kurzu a 100 hodin kurzů individuálních), stihli se naučit nanejvýše základy. Ty ale často nejsou dále rozvíjeny, protože azylantů nemají kontakty s majoritní společností.⁵⁵ V současné době jsou již kurzy prodlouženy na 600 a individuální kurzy na 400 hodin. Spolu s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy se na její realizaci podílejí nevládní neziskové organizace.⁵⁶

⁵³ CIC. *Státní integrační program (SIP) jako pomoc při hledání bydlení* [online][cit. 7. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.cicpraha.org/images/dokumenty/ostatni/old/sip.pdf>

⁵⁴ CIC. *Státní integrační program (SIP) jako pomoc při hledání bydlení* [online][cit. 7. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.cicpraha.org/images/dokumenty/ostatni/old/sip.pdf>

⁵⁵ Czechkid. *Státní integrační program* [online] 2007 [cit. 31. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.czechkid.cz/si1220.html>

⁵⁶ SOZE. *Státní integrační program* [online][cit. 7. 4. 2010]. Dostupné z: http://www.soze.cz/?page_id=38

Pro účastníky Státního integračního programu je výuka povinná. Úspěšné ukončení kurzu je podmínkou pro nabídku bydlení v rámci programu SIP. Výuka probíhá v integračních střediscích. (Parkan⁵⁷: 75 – 78)

Pracovní trh

Pomoc při hledání zaměstnání se ve státním integračním programu objevila až jako poslední. Přitom zaměstnání je velmi důležitým krokem k integraci. Pokud uprchlík zaměstnání nemá, chybí mu ekonomická nezávislost, ale také se mu hůře navazují vztahy se zdejší společností. Pracoviště je dobrým místem pro sociální integraci. Ovšem setkáváme se s diskriminací uprchlíků v oblasti zaměstnání. Často nemají možnost (především z počátku, kdy jsou ještě handicapovaní jazykovou znalostí) získat práci na vyšší úrovni, ale vykonávají podřadná, málo placená a nejistá zaměstnání, která nemusí odpovídat jejich kvalifikaci. Avšak i tito lidé si pomýšlejí na lepší práci a jsou zdrceni, pokud pocítují nějaké diskriminační jednání, nehledě na to, že dobré místo určuje kvalitu života a také zajišťuje lepší uznání společností. (Cousseyová 2000: 15)

Sami azylantí říkají, že jejich hlavním a nejvyšším cílem je získání zaměstnání. Nejen že se totiž finančně osamostatní, ale také zároveň mohou lépe zdokonalovat český jazyk, získávají kontakty mezi lidmi, navazují přátelství, celkově se dostávají do společnosti. (Rothfusz 2008: 333 – 334)

V této oblasti integrace velice pomáhají nestátní neziskové organizace. Poskytují azylantům informace o trhu práce, pomáhají jim orientovat se v něm, nabízejí rekvalifikační kurzy atd.⁵⁸

Přejděme nyní k problémům integrace, které již nejsou zahrnuty ve Státním integračním programu. Marxtová (2006) za takový problém považuje odlišnost kultur. Každá kultura má své specifické rysy. Co je v jedné společnosti normální, v druhé může být bráno zcela opačně. Právě tato odlišnost může působit problémy například ve styku s majoritní společností a vznikají tak komunikační bariéry. S tímto problémem souvisí také role médií, kterou zmiňuje Cousseyová (2000) a podle které hrají média velice významnou roli v integračním procesu. Právě ta

⁵⁷ Rok vydání neuveden.

⁵⁸ Czechkid. *Státní integrační program* [online] 2007 [cit. 31. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.czechkid.cz/si1220.html>

nám mohou předkládat zkreslený obraz, podle kterého si pak vytváříme vlastní názory. Pokud budou sdělovací prostředky předkládat negativní zprávy o situaci azylantů, mohou tak velmi rychle zničit veškeré snahy o jejich začlenění a pozitivní vnímání většinovou společností. (Marxtová 2006: 9; Cousseyová 2000: 31)

Důležitým integračním bodem jsou volnočasové aktivity. Člověk se nemůže pohybovat pouze v práci či doma, potřebuje ještě další společnost a zábavu. Různé kulturní akce a setkávání pořádají Kulturní centra. Uprchlík se zde může setkat se svými krajany, ale i jinými národnostmi. Tato setkání jsou důležitá k získávání kontaktů a rozvoji osobnosti. Kulturní centra také pořádají akce pro veřejnost. Ta se zde může s kulturou minorit lépe seznámit. Pořádají se například přednášky, různé akce, kde podávají se národní jídla menšin, nebo s azylanty můžete slavit jejich svátky a seznamovat se s tradicemi jiných zemí. (Rothfusz 2008: 333 – 335)

Podle Kurice (1997) není plnohodnotná integrace rychlým procesem, ale spíše trvá i několik generací, než se dokáží uprchlíci plně integrovat do našeho prostředí. (Kuric 1997: 27)

6.3. Vzdělání

V této kapitole se zaměřím na vzdělávání jak žadatelů o azyl, tak již uznaných uprchlíků a pokusím se podrobně rozebrat situaci v České republice. Také se blíže podíváme na cizince, kteří již vzdělání mají ze země svého původu.

Vzdělávání začíná již v prvních letech života a to v mateřských školkách. Pro tyto účely jsou zřízena v uprchlických táborech dětská centra, která mají sloužit právě jako náhrada za mateřskou školu.⁵⁹

Prvním oficiálním stupněm vzdělání jsou základní školy. Tam je docházka pro české děti povinná a stejná pravidla platí i pro uprchlíky. Děti navštěvují běžné školy společně s dětmi z majoritní společnosti. Je zde ovšem znát velká jazyková disfunkce, a proto děti dříve než nastoupí do běžných škol, musí absolvovat kurz

⁵⁹ Pechová, J.: Sociální aspekty života žadatelů o azyl. In *Uprchlíkem v Česku: azylová politika, žadatelé o azyl, děti jako uprchlíci...* [online] Člověk v tísni, 2004. str. 15 [cit. 1. 4. 2010]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/9e9f2072be82f3d69e3265f41fe9f28e/PINF_Azyl.pdf

českého jazyka v tzv. vyrovnávacích třídách. Do kurzů jsou děti zařazeny co nejdříve po přemístění do pobytového střediska. Uskutečňují je školy, které uprchlíci navštěvují a to jak v budově školy, tak ve střediscích. Provoz těchto tříd je dotován státem a pro tyto účely jsou také povoleny vyšší kapacity učitelů. Vyrovnávací třídy děti navštěvují tak dlouho, dokud nejsou schopny sledovat výuku v běžných třídách, která je samozřejmě v češtině. Některé školy vyučují v těchto třídách kromě českého jazyka také další předměty, které následně usnadňují začlenění dítěte do běžné výuky. Po přeřazení jsou děti – cizinci ještě nějakou dobu zvýhodňovány například v klasifikaci. Nejsou známkovány běžnou stupnicí, ale slovním hodnocením, nebo nejsou klasifikovány vůbec, a to především v českém jazyce a v předmětech, kde hraje český jazyk významnou roli. Toto opatření má zabránit traumatizování dítěte.⁶⁰

Problémem je, že děti většinou nesetrvávají v jedné škole příliš dlouho, jsou přeřazeny do jiného pobytového střediska, stěhují se na soukromou adresu atd., a proto nelze přesně zjistit efektivnost výuky.⁶¹

Pro počátky ve vzdělání je důležitá nejenom předškolní jazyková výuka, ale také je potřeba věnovat zvláštní pozornost mimoškolním aktivitám, které by děti seznamovaly s dalšími dovednostmi nutnými pro úspěšné vzdělání (Cousseyová 2000: 27) a zároveň by pomáhaly stírat rozdíly mezi dětmi uprchlíků a většinovými dětmi.

Ani na střední školy není cizinci přístup odepřen. Nemusí ani skládat přijímací zkoušky z českého jazyka, postačí, když uchazeč prokáže, nejčastěji při pohovoru, svou schopnost v jazyce reagovat. První rok studia také není klasifikován z českého jazyka a literatury. Škola nemá žádnou povinnost zajistit žákovi doučování, přesto některé školy takovou možnost nabízejí. Nedostávají ovšem od státu žádné příspěvky, proto jsou závislé v této činnosti na různých grantech nebo dobrovolné aktivitě učitelů. (Bodysudová⁶²: 5, 19)

⁶⁰ Uherek, Z., Procházková, H.: *Vzdělávací programy pro uprchlíky* [online] Praha, 2002 [cit. 9. 4. 2010]. Dostupné z: http://www.unhcr.cz/dokumenty/studie_vzdelavani.pdf

⁶¹ Uherek, Z., Procházková, H.: *Vzdělávací programy pro uprchlíky* [online] Praha, 2002 [cit. 9. 4. 2010]. Dostupné z: http://www.unhcr.cz/dokumenty/studie_vzdelavani.pdf

⁶² Rok vydání neuveden.

Stejné podmínky jako pro občana České republiky platí pro studenta – cizince i na vysokých školách, pokud ovšem bude studovat v českém jazyce. Má samozřejmě možnost studovat i v jazyce cizím, v případě, že škola takové studium umožňuje, avšak v takovém případě nemá již nárok na žádná stipendia a studium je zpoplatněno.(Bodysudová⁶³: 26)

V podstatě se dá říci, že žadatele o azyl ani azylanta nečekají v České republice v oblasti běžného vzdělávání žádné zvláštnosti. Pokud se jedná o státní školy, studium není na žádné úrovni zpoplatněno. Výuka probíhá v českém jazyce, který je zpočátku cizincům lehce promíjen. Pokud tedy uprchlík projeví vůli a zájem studovat a vzdělávat se, je mu české školství otevřené.

Zvláštní postavení v systému školství mají děti, které na naše území přijdou bez doprovodu dospělé osoby. V Praze je zřízen Diagnostický ústav, kam jsou umístěny všechny tyto děti. V ústavu zůstávají zhruba osm týdnů a je jim věnovaná veškerá odborná péče. V rámci tohoto ústavu funguje základní škola a diagnostická třída, do které jsou umístěny děti, které již dosáhly základního vzdělání. Ovšem je problémem získat od dětí doklad o jejich vzdělání a proto se rozřazují do tříd podle dosažených znalostí, které ověřuje ústav. Zhruba po osmi týdnech, které děti stráví v diagnostickém ústavu, jsou přemístěny na Permon (Dětský domov se školou a Výchovný ústav pro děti - cizince). Podle zjištěného vzdělání v diagnostickém ústavu jsou rozřazeny do příslušných tříd základních či středních škol. Děti navštěvují základní školu při dětském domově, dokud se nenaučí ovládat český jazyk, poté mohou navštěvovat běžné základní školy. (Čápová 2006: 16 – 17)

Do výchovného ústavu jsou pak umístěny děti starší patnácti let, které se mohou vzdělávat na praktické škole v rámci ústavu. Je zde vyučován obor kuchař, zahradnické práce a šití. Praktická škola byla zřízena především proto, že většina dětí není schopna se vzdělávat samostatně na středních školách z důvodů jazykové neznalosti. Pokud ale takového studia schopny jsou, není jim v něm samozřejmě bráněno a v případě větší vzdálenosti školy od ústavu je jim dokonce umožněn pobyt na internátě. V tomto ústavu mohou zůstávat až do 26 let, za předpokladu, že se připravují na budoucí zaměstnání. (Čápová 2006: 16 – 17)

⁶³ taktéž

Do těchto zařízení jsou umisťovány všechny děti (cizinci), které ještě nepřekonal jazykovou bariéru, ať už jsou pouze bez doprovodu nebo s poruchami chování.⁶⁴ (Čápková 2006: 16 – 17)

Také může dojít k situaci, kdy cizinec chce uznat platnost svého vzdělání, které dokončil na území jiného státu. Pak žádá o nostrifikaci. V případě, že Česká republika má uzavřenou mezinárodní smlouvu o uznávání rovnocennosti dokladů o vzdělání s tímto státem, vydává se potvrzení o uznání rovnocennosti vzdělání. Smlouvu má Česká republika v současnosti uzavřenou s Afghánistánem, Bulharskem, Slovinskem, Bosnou a Hercegovinou, Maďarskem, Polskem, Gruzií, Moldavskem, Turkmenistánem a Tádžikistánem. (Bodysudová⁶⁵: 34) Pokud se ovšem jedná o stát, se kterým tato dohoda není uzavřená, je nutné učinit další ověření. Uznávání vzdělání je rozdílné pro základní a střední školy a jiné je pro školy vysoké. Na nižších stupních je posuzováno pouze vysvědčení a v případě, že se od českého vzdělávacího programu liší, je nařízena nostrifikační zkouška, po jejímž úspěšném vykonání je žadateli uděleno rozhodnutí o uznání rovnocennosti vzdělání. Uznávání vysokoškolského vzdělání mají na starosti veřejné vysoké školy. Snaží se porovnat obsah a rozsah oboru vyučovaného v zahraničí s obdobným oborem u nás. Pokud se obory liší příliš, bývá žádost zamítnuta.⁶⁶

Nostrifikace je pro uprchlíky poměrně důležitá. Nejen, že jim umožňuje navázat na vzdělání, kterého dosáhli v zemi svého původu, ale také mohou díky uznání svého vzdělání a kvalifikace získat lepší zaměstnání, které je často spojováno i s lepším postavením ve společnosti. Na vzdělané azylanty se již česká společnost nedívá skrz prsty, ale dostává se jim většího uznání.

„Rovné příležitosti ve vzdělávání jsou mimořádně významné pro plné využití studijních schopností; nevyužití studijního potenciálu může imigranty znevýhodnit a ovlivnit i další generace. Prevence v mládí může být ekonomicky mnohem výhodnější než sociální a ekonomické náklady akumulovaného znevýhodnění, k němuž může dojít v dospělosti.“ (Cousseyová 2000: 27)

⁶⁴ Rozdíl mezi českým ústavním systémem, kam do dětských domovů se školou a výchovných ústavů jsou umisťovány pouze děti s poruchami chování.

⁶⁵ Rok vydání neuveden.

⁶⁶ Radostný, L.: *Několik poznámek k problematice uznávání zahraničního vzdělání* [online] 2009 [cit. 10. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2193956>

7. Vztah české společnosti k uprchlíkům

Vztah české společnosti k uprchlíkům je výrazně poznamenán dlouhodobým uzavřením hranic. Celá dlouhá léta byla Česká republika spíše homogenní stát, uzavřený před světem. V poměrně krátké době po otevření hranic si ještě lidé nestačili zvyknout na příliv cizinců. Azylanti u nich vzbuzují obavu z kriminality a to s sebou nese diskriminaci, xenofobii a rasismus. (Dvořáková 2008: 304 – 305)

Agentura CVVM se pravidelně zabývá zjišťováním názorů české veřejnosti na uprchlíky. Naposledy takový průzkum uskutečnila v březnu roku 2010. Dotazník mimo jiné obsahoval otázku týkající se postoje občanů k přijímání uprchlíků. Převážná většina dotázaných se domnívá, že by Česká republika měla přijímat pouze některé uprchlíky. Poměrně velké zastoupení měl také názor, že bychom neměli přijímat uprchlíky žádné (v minulých letech tento názor prosazovalo méně dotázaných). A pouze 7 % občanů by umožnilo získání azylu všem uprchlíkům. Hodně diskutovaným problémem je míra přizpůsobení se kulturním zvyklostem v novém státě. I tuto otázku položila agentura dotazovaným. Největší procento lidí (63 %) soudí, že by se cizinci měli co nejvíce přizpůsobit našemu kulturnímu životu, nebo by se měli přizpůsobit pouze částečně a zároveň udržovat svoje zvyklosti (32 %). Jen nepatrná část populace pak zastává názor, že by se zde měli cizinci chovat jako v zemi svého původu, tedy naprosto podle svých kulturních zvyklostí.⁶⁷

Pokud bychom se detailněji zaměřili na skupinu obyvatel, která se hlásila k různým názorům, zjistili bychom, že nejméně vstřícní jsou k uprchlíkům a největší míru jejich přizpůsobení požadují lidé starší šedesáti let, se základním vzděláním a jsou přívrženci KSČM. Naopak daleko vstřícnější v tomto ohledu jsou mladší lidé, kteří jsou absolventy vysokých škol a mají lepší životní úroveň, často volí pravicově zaměřených stran.⁶⁸

⁶⁷ CVVM. Postoje české veřejnosti k cizincům – březen 2010 [online] 2010 [cit. 16. 4. 2010]. Dostupné z: http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/101026s_ov100406.pdf

⁶⁸ CVVM. Postoje české veřejnosti k cizincům – březen 2010 [online] 2010 [cit. 16. 4. 2010]. Dostupné z: http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/101026s_ov100406.pdf

Také agentura STEM⁶⁹ provádí takto zaměřené průzkumy týkající se veřejného mínění o žadatelích o azyl i samotných azylantech. Průzkum uskutečněný v roce 2006 přinesl následující zjištění. Většina obyvatel nemá s uprchlíky žádné zkušenosti a o této problematice se dozvídá především prostřednictvím médií, případně návštěvou kulturních akcí, které jsou pořádány za účelem seznámení majoritní společnosti s touto problematikou.

Poměrně překvapující je zjištění míry pomoci uprchlíkům. Nadpoloviční většina si totiž myslí, že by jim stát měl poskytovat minimálně stejnou pomoc jako doposud, případně i větší a 91 % občanů považuje péči, kterou uprchlíkům stát věnuje za dostatečnou. I přes tyto poměrně kladné názory na pomoc a péči, se tři čtvrtiny dotazovaných domnívají, že pobyt uprchlíků u nás znamená pro stát velké problémy a zbytečné náklady. Zajímavostí je, že česká společnost by byla k uprchlíkům daleko velkorysejší nežli státní úřady. Například by většina obyvatel poskytla azyl lidem, kteří pocházejí ze zemí, kde probíhá válečný konflikt (přitom váleční uprchlíci u nás nárok na azyl nemají), a dokonce ho staví jako nejdůležitější důvod k udělení azylu. Polovina obyvatel by též přijala a udělila statut uprchlíka žadatelům z vážných ekonomických důvodů, avšak podle našeho zákona by na základě těchto důvodů nebylo ani zahájeno azylové řízení.

I přesto, že se národ staví k podmínkám přijetí uprchlíků takto vstřícně, převažuje názor, že bychom je měli poslat zpátky do země původu, jakmile to podmínky v jejich zemi dovolí, případně do jiných zemí, kde je možné je také přijmout. Pouze necelá pětina vyjádřila názor, že by měl být uprchlíkům nabídnut trvalý pobyt a zaměstnání.

Velká většina respondentů také souhlasí s poskytováním bezplatné pomoci, především co se týče kurzů českého jazyka a pomoci při jednání s úřady a institucemi. Trnem v oku Čechům není ani bezplatný pobyt v uprchlických táborech. Také se oproti šetřením v předchozích letech mírně zvýšil počet lidí, kteří souhlasí s pomocí uprchlíkům shánět bydlení mimo uprchlické tábory. Za zmínku ovšem stojí i dlouhodobá nelibost národa zajišťovat stravu podle zvyklostí cizinců, ačkoli by tato služba nebyla finančně příliš náročnější než zajišťování běžných českých jídel.

⁶⁹ STEM. Názory české veřejnosti na uprchlíky [online] 2006 [cit. 16. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.unhcr.cz/vyzkumy/?cid=265>. Popsané na stranách 43 - 44

Nedá se říci, že by byl osud žadatelů o azyl občanům lhostejný. Na otázku, zda by poskytli pomoc, odpovídali velice kladně, 80 % by bylo ochotno poskytnout nějaký materiální dar (šatstvo, hračky, věci do domácnosti atd.). Ale ani finanční pomoc ve výši 200 korun, by neposkytlo podle průzkumu zanedbatelné množství občanů (44 %), tento druh pomoci by však mohl být pro některé domácnosti zatěžující, na rozdíl od pomoci materiální, kdy se jedná především o poskytnutí vyřazených věcí. Z toho důvodu je s největší pravděpodobností počet občanů ochotných poskytnout tento finanční dar nižší.

Převážná většina respondentů zaujímá názor, že pokud se azylant v zemi usadí, může být pro společnost přínosem.

Ačkoli se až doposud v průzkumu neukázaly žádné zvláště nesnášenlivé názory nebo lépe řečeno neměly velké zastoupení, v tomto bodě se situace změní. Jde totiž o problém snášet uprchlíky ve své blízkosti. Dvěma třetinám dotázaných by vadilo, kdyby v blízkosti jejich bydliště bylo zřízeno uprchlické středisko a zhruba polovině, kdyby nějaký člen rodiny uzavřel s uprchlíkem manželství. Zdá se tedy, že čeští občané jsou pro pomoc uprchlíkům, ovšem jen v případě, že budou separováni a zůstanou v táborech. Tyto nepřilíh přívětivé názory většinou plynou z malé informovanosti a tudíž neznalosti problematiky uprchlictví. Lidé nechtějí přijímat nic nového a obzvláště pak cizího, nechtějí se přizpůsobovat a zároveň mají značné předsudky, a to nejen vůči uprchlíkům, ale všem cizincům.

Co se týče názorů na zachovávání tradic a zvyklostí cizinců u nás, je prozatím česká společnost poměrně tolerantní, i když můžeme zaznamenat mírný pokles tolerantních názorů oproti předchozím šetřením. Zda tato tendence bude pokračovat i nadále, není zcela jisté, poněvadž se mohla týkat pouze negativních konfliktů, které se v té době v Evropě udály (např. násilí v Paříži). Jak vyplývá z průzkumů v předchozích letech, je česká společnost k dodržování tradic poměrně velkorysá, avšak zároveň požaduje, aby se azylantů co nejvíce přizpůsobili normám, které platí v naší zemi.

V převážné většině názorů nemá velký význam, zda je dotazovaný muž či žena, či stupeň vzdělání. Mírných rozdílů si můžeme všimnout spíše u příznivců politických stran. Nejméně tolerantní jsou v této problematice voliči KSČM, naopak nejlépe se k uprchlíkům staví zastánci Strany zelených. Ne zvláště významnou roli

zde hraje také věk dotazovaných, starší lidé jsou méně přizpůsobiví a tedy tolerantní, nežli studenti.

Abych potvrdila svoje slova, o tom, že osud uprchlíků nám není zcela lhostejný a dokážeme se sami zapojit do pomoci těmto lidem, uvedu příklad z publikace Bečkové (2005), který se týká pomoci kosovským Albáncům. S přívalem těchto uprchlíků se naskytlo velké množství nabídek na ubytování od soukromých podnikatelů, obcí a dalších subjektů, nabízeny byly nejrozličnější prostory – nevyužívaná rekreační zařízení, ubytovny, ale i části nemocnic a dokonce řada lidí nabízela ubytování ve svém vlastním rodinném domě. Ale Češi nezanedbávali ani pomoc materiální a finanční. První humanitární středisko bylo zřízeno ve Zbýšově u Brna. (Bečková 2005: 177)

Pro to, aby česká veřejnost změnila přístup k uprchlíkům, je zapotřebí dobrá informovanost. Je nutné dozvědět se o jiných kulturách. Této funkce se velmi dobře zhostila Komunitní multietnická centra. Tato centra pořádají různé sešlosti jak pro etnické menšiny, kterým tak zajišťuje setkávání s ostatními krajany, zprostředkovávají jim zprávy z domova, jsou zde zřízeny knihovny s cizojazyčnými tiskovinami, tak pro celou veřejnost, která se zde o menšinách může dozvědět hodně zajímavých informací. Pořádají se multikulturní večery, kde hraje etnická hudba, jsou zde ochutnávky národních jídel, výstavy fotografií, řemesel, nebo se o dané zemi pořádají přednášky. Tyto akce se staly veřejností velmi oblíbené. (Motejlková⁷⁰: 63 – 64)

⁷⁰ Rok vydání neuveden.

8. Organizace pomáhající uprchlíkům v ČR

Úřad Vysokého komisaře Organizace spojených národů pro uprchlíky (UNHCR)

Tato organizace byla založena v roce 1950. Jejím původním záměrem byla pomoc uprchlíkům po druhé světové válce s mandátem na pouhé tři roky. Ale ukázalo se, že uprchlické vlny neslábnou, ale naopak pomoc potřebují i lidé z dalších států, a tak UNHCR funguje dodnes. (UNHCR 2009: 17)

Má největší působnost a je nejdůležitější humanitární organizací působící na tomto poli, a to v celosvětovém měřítku.

Hlavním sídlem UNHCR je Ženeva, ale má téměř 270 kanceláří ve 117 zemích světa a zaměstnává kolem 6500 pracovníků, z nichž většina pracuje v terénu za nebezpečných podmínek. Tito lidé dokázali za dobu existence organizace poskytnout pomoc více než padesáti milionům osob. Za svoji práci dostala již dvakrát Nobelovu cenu za mír v letech 1954 a 1981.⁷¹

V červnu 2005 se desátým Vysokým komisařem OSN pro uprchlíky stal António Guterres, ten každý rok předkládá Valnému shromáždění písemnou zprávu o působení UNHCR. Organizace je financována téměř výhradně z dobrovolných příspěvků, které většinou darují státy, ale neměli bychom opomenout ani mezivládní organizace, korporace a v neposlední řadě také soukromé osoby. Jen malá část pochází z rozpočtu OSN (cca 3 %).⁷²

Organizace má kancelář také v Praze od roku 1992. Tedy od té doby, kdy přijala Úmluvu o mezinárodním postavení uprchlíků. U nás především pomáhá vládě v budování co nejefektivnějšího azylového systému a dohlíží na dodržování mezinárodních smluv při posuzování žádostí. Na rozdíl od nestátních neziskových organizací neposkytuje poradenství přímo žadatelům o azyl či azylantům. Sleduje jednotlivé stupně řízení o udělení mezinárodní ochrany a poskytuje svoje stanoviska.⁷³

⁷¹ UNHCR. *Základní informace* [online][cit. 18. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.unhcr.cz/zakladni/>

⁷² UNHCR. *Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky* [online] 2008 [cit. 17. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.unhcr.cz/dokumenty/unhcr-profile-2008.pdf>

⁷³ UNHCR. *Pražská kancelář UNHCR* [online][23. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.unhcr.cz/uprchlici/?cid=84>

Do hledáčku UNHCR nepatří jen uprchlíci, stará se také o žadatele o azyl, osoby bez státní příslušnosti, nebo také vnitřně přesídlené osoby. Snaží se i o co nejlepší řešení problémů uprchlíků, mezi které určitě patří repatriace. Většina uprchlíků totiž pobyt v nové zemi považuje za přechodný a ráda by se vrátila zpět do své vlasti, jakmile to podmínky dovolí. Tady UNHCR pomáhá s přepravou i reintegrací. Poskytuje finanční i materiální prostředky, pomáhá obnovovat školy a zdravotnická zařízení, aby se mohli uprchlíci co nejlépe zapojit zpátky do života ve své rodné zemi. Důležitá je činnost organizace v jednotlivých zemích, kde funguje jako kontrola. Dohlíží na dodržování Úmluvy a Protokolu, aby nikdo nemohl být nedobrovolně vrácen do země původu, kde by mu hrozilo nebezpečí, a nebyla porušována jeho další práva.⁷⁴

UNHCR nepracuje samostatně, ale spolupracuje s různými organizacemi pod hlavičkou OSN i téměř 600 nevládními organizacemi. Počet těchto spolupracujících organizací se neustále zvyšuje.⁷⁵

Zaměřím se na organizace v České republice. Nelze zmínit všechny organizace, které se pohybují na naší migrační a především uprchlické scéně. Pokusím se vybrat ty nejznámější a nejrozšířenější a podat stručný popis jejich činnosti.

Jedná se o nestátní neziskové organizace, jejichž působnost je velice podobná. Neorientují se pouze na pomoc žadatelům o azyl či azylantům, ale okruh lidí, kterým se snaží být nápomocni, je daleko širší. Převážně poskytují bezplatnou pomoc v oblasti právního, sociálního a psychologického poradenství. Zajišťují výuku českého jazyka a vytvářejí volnočasové programy především pro ubytované v azylových střediscích. Pokoušejí se tedy být nápomocni při začleňování cizinců do společnosti a to i tím, že se snaží o jejich kulturách informovat širokou veřejnost pomocí různých přednášek, besed a etnických akcí atd.

⁷⁴ UNHCR. *Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky* [online] 2008 [cit. 17. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.unhcr.cz/dokumenty/unhcr-profile-2008.pdf>

⁷⁵ UNHCR. *Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky* [online] 2008 [cit. 17. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.unhcr.cz/dokumenty/unhcr-profile-2008.pdf>

Sdružení občanů zabývajících se emigranty (SOZE)

Sdružení sídlící v Brně vzniklo v roce 1990, když po otevření hranic do Československa dorazila první vlna uprchlíků. Oficiálně bylo ovšem uznáno Ministerstvem vnitra až v roce 1992. Jeho činnost není zaměřena pouze na uprchlíky, ale všechny cizince, a především pak na ty, kteří pomoc nejvíce potřebují, což jsou matky s dětmi, nezletilí, kteří k nám přišli bez doprovodu dospělé osoby, ale také lidé s různými druhy postižení či nemocemi. Pomoci se nesnaží pouze přímým kontaktem s postiženými lidmi nebo veřejností, ale působí také na vyšších místech. Účastní se práce odborných národních i mezinárodních komisí, vypracovává různé analýzy a studie, kterými se následně snaží působit na legislativní proces. Dlouhodobě také spolupracuje s UNHCR.⁷⁶

Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU)

Počátek činnosti této organizace se počítá od roku 1991. Jejím sídlem je Praha, ale svá pracoviště má i v uprchlických táborech, kde jsou pracovníci organizace žadatelům pravidelně k dispozici. Taktéž věnují odborníci z OPU zvýšenou pozornost ohroženým skupinám. Kromě práce s uprchlíky se soustřeďují také na vychovávání nových pracovníků v oblasti sociální práce pro tuto problematiku. Realizují různé vzdělávací kurzy pro studenty vysokých školy a organizují přednášky na středních školách, aby tak podpořili informovanost české společnosti o problematice migrace a uprchlictví.⁷⁷

Charita Česká republika

Charita se zaměřuje na nejširší okruh lidí, kterým poskytuje svou pomoc. Jde o lidi, kteří se ocitli v nouzi, jako jsou drogově závislí, lidé bez střechy nad hlavou, zdravotně a mentálně postižení, vězni po skončení výkonu trestu, uprchlíci a další osoby, které se ocitly v životní krizi. Pomáhá nejen poradenstvím, ale také poskytuje ubytování, stravu a různé programy, které by pomohly v začlenění do společnosti. Svou působnost započala již v roce 1994. Jde o organizace hlásící se

⁷⁶ SOZE. O *organizaci* [online][cit. 17. 4. 2010]. Dostupné z: http://www.soze.cz/?page_id=129

⁷⁷ OPU. O *nás* [online] [cit. 17. 4. 2010]. Dostupné z: http://www.opu.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=1&Itemid=2&lang=cs

pod římskokatolickou církev, z toho důvodu je jejím krédem pomoc bližnímu v nouzi bez ohledu na rasovou, národnostní a náboženskou příslušnost a tedy šířit milosrdenství.⁷⁸

Organizace je největším poskytovatelem sociálně zdravotních služeb v České republice, přičemž významná je i její humanitární pomoc putující do zahraničí. Stejně jako předešlé organizace má zájem na vzdělávání budoucích sociálních pracovníků.⁷⁹

Centrum pro integraci cizinců (CIC)

Občanské sdružení CIC není na integrační scéně příliš dlouho. Bylo založeno až v roce 2003 a svoji činnost zahájilo projektem pro poradenství azylantům a cizincům v roce 2004. Od té doby se značně rozšířil jak okruh jejich pomoci, tak personální obsazení. Poskytují pomoc na pracovním trhu a orientaci cizinců v něm, pořádají kurzy češtiny. Pomoc je založena na dobrovolnických službách.⁸⁰

⁷⁸ Charita ČR. *Kdo jsme* [online] 2004 [cit. 17. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=310&nDepartmentID=187&nLanguageID=1>

⁷⁹ Charita ČR. *Kdo jsme* [online] 2004 [cit. 17. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=310&nDepartmentID=187&nLanguageID=1>

⁸⁰ CIC. Historie a současnost CIC [online][cit. 1. 4. 2010]. Dostupné z: http://www.cicpraha.org/index.php?option=com_content&view=article&id=95&Itemid=231&lang=cs

9. Závěr

Ačkoli Česká republika otevřela pomyslné dveře migrantům a uprchlíkům až poměrně nedávno, po pádu komunismu, velice rychle začala rozvíjet svou azylovou politiku a přizpůsobovat ji standardům Evropské unie, do kterých následně zcela zapadla

Česká republika se zpočátku nestávala hlavním cílem uprchlíků. Sama se teprve utvářela a cizinci ji nebrali jako cílovou zemi, ve které viděli svou šťastnou budoucnost. Tato skutečnost se ale postupně měnila, ČR se dostávala do povědomí cizinců stále více a tak se stala z přechodné cílovou zemí.

Problematika uprchlictví není problémem jen u nás, ale po celém světě. Lidé si neuvědomují, co všechno museli uprchlíci vytrpět, často jsou přepravováni v takových podmínkách, že nepřežijí ani transport do bezpečné země. Jsou zdrzeni ztrátou života, který nechali za sebou mnohokrát i se svou rodinou, přáteli a příbuznými. Odcházejí sami. A do všech těchto jejich problémů nepříjde vysněná svoboda a důstojné zacházení. Naopak je s nimi zacházeno jako se zločinci, minimálně do doby než se stanou žadateli o azyl. Jsou drženi v přijímacích střediscích, podrobováni výslechům a v depresivních podmínkách. Na jedné straně je pochopitelné, že vyžadujeme jejich prošetření, chráníme přeci svou zemi před nebezpečnými osobami, nemocemi a nechtěnými migranty. Na straně druhé je ovšem tento přístup pro uprchlíky velmi traumatizující. Měli bychom se alespoň snažit tyto procedury, které jsou zřejmě nezbytné, co nejvíce zlidštit.

Je potřeba zdůrazňovat rozdíl mezi uprchlíkem a ekonomickým migrantem. Česká společnost totiž mezi těmito dvěma pojmy příliš nerozlišuje. Přisuzuje pak ale veškeré neduhy, které se mezi migranty objevují i uprchlíkům. Není například pravdou, že se mezi uprchlíky objevuje větší kriminalita, vždyť tyto lidé utíkají před násilím a nespravedlností, nemají tudíž zapotřebí je ještě páchat. V jejich prospěch můžeme přičíst větší míru vyššího stupně vzdělání. Jedná se ale o skutečnost, která není příliš známá, a mohou nastat komplikace s jeho nostrifikací.

Překážkou mezi majoritní a minoritní společností je především nepochopení a nepřijetí odlišnosti kultur. Z mého pohledu se tento problém týká především islámské společnosti. Jejich zvyky a tradice jsou pro nás naprosto nepochopitelné a často z důvodů nedostatečné informovanosti. Záleží na tom, jaký obraz nám

předkládají média. Ale významnou roli hrají Kulturní centra, která se podílejí na informovanosti veřejnosti. Snaží se nás seznámit s odlišnou kulturou formou zábavných večerů, přednášek, koncertů a dalších akcí. U veřejnosti se těší velké oblibě a jsou hojně navštěvované.

Všeobecně panuje představa, že cizinci přicházející z nesvobodných zemí u nás musí být spokojeni a co více měli by nám býti vděční za to, že zde mohou setrvat. Vždyť zde je čeká svoboda. Ale opak je pravdou. Tito lidé se zde cítí stísněně, chybí jim řád a pravidla, která jim jejich kultura určovala.

Česká republika přistupuje k integraci cizinců s větším zájmem až v případě, že získají azyl. Pro azylanty má připravený Státní integrační program, který se s přispěním UNHCR a nevládních organizací snaží rozvíjet a přizpůsobovat potřebám azylantů. U těch se totiž již dá předpokládat, že na našem území zůstanou delší dobu, respektive časem požádají o státní občanství. Snaží se tady zapojit je co nejvíce do normálního života, aby byli pro společnost ekonomicky přínosní a ne zátěží. Méně se už ale zabývá potenciálními azylanty. O jejich budoucnosti se teprve rozhoduje, není jisté, zda a jak dlouho zde zůstanou a není tedy ani v zájmu státu investovat do těchto lidí větší kapitál. Integrací žadatelů o azyl se zabývají především nevládní neziskové organizace, stát ale nemůžeme zcela vyloučit, poněvadž na služby poskytované organizacemi přispívá.

Nejspíš se nám nikdy problém azylu nepodaří vymazat ze světa. I když je to snem všech uprchlíků. Nepodaří se nám sjednat světový mír a zajistit všem lidem dobré životní podmínky. Tento krásný sen mohou snít snad pouze utopisté. Proto je potřeba nezavírat před problémem oči a čekat až se vytratí, ale snažit se hledat řešení přijatelná pro obě strany. Nejvhodnějším řešením je dobrovolná repatriace, pokud se podmínky v zemi stanou přijatelnými a nehrozí již žádné nebezpečí. Také iniciativa vyspělých států předcházet problémům vedoucím k emigraci v rizikových zemích patří ke správným přístupům. Pokud nevyjde ani jedna z těchto dvou možností, přichází na řadu vynaložit úsilí na co nejúspěšnější integraci. Problém se však netýká pouze vyšších mocí, ale pomoci může i každý jedinec například tím, že na uprchlíky nebude pohlížet skrz prsty, odstrkovat je, ale mít pochopení či poskytnout nějakou materiální nebo finanční pomoc.

V definicích uprchlíků sepsaných Murínem můžeme vyčíst jejich postavení v České republice. Dá se říci, že v nich najdeme závěr k této práci. Zní následovně: „Uprchlíci jsou normální lidé, kteří žijí v nenormálních podmínkách. Uprchlíci jsou lidé, kteří se pro svůj úděl svobodně nerozhodli. Původně nezávislý, soběstačný a produktivní dospělý člověk je odkázán na ostatní ve svých základních potřebách. To vyvolává frustraci a hněv. Musí však svůj hněv skrývat a projevovat vděčnost dárcům. Čekání ve frontě na jídlo či balík šatstva vyvolává pochopitelné pocity bezmoci a ponížení.“ (Murín⁸¹: 36)

⁸¹ Rok vydání neuveden.

SUMMARY

Although before 1989 Czech Republic has been completely closed for emigration after the revolution it began to develop its asylum policy very quickly and adapt it to EU standards, which subsequently became fully involved. It is getting gradually into awareness of foreigners, and becomes the target countries, more than transitory.

The issue of refugees is not just a problem for us, but concerns the whole world. People do not distinguish between a refugee and an economic migrant. They do not realize the complexity of the situation in which the refugees are located, but rather combine them with all the ailments that bring foreigners in general.

Major obstacle between majority and minority society are prejudices and cultural diversity.

In this case, the Media play a very important role, they presented us a picture of the refugees and are often the only source of information. NGOs and Cultural Centres seek to maximize awareness of mainstream society, they hold lectures and events aimed at introducing the culture of minorities.

The problem of asylum, we probably never be able to erase from the world. Therefore, we should try to find appropriate solutions such as voluntary repatriation, if the situation in the country allow. Worldwide important is to prevent problems that led to emigration. Finally, we all need to pay attention to the integration of refugees into society. The problem is not only those responsible, but each of us can help, for example, that we accept the refugees themselves.

10. Přílohy

Příloha 1: Základní pojmy

Uprchlík

Uprchlíka nejlépe a vystihuje definice, kterou najdeme v Ženevské konvenci z roku 1951. „Pojem uprchlík se vztahuje na kteroukoli osobu, která se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských, národnostních či z důvodu příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, a je neschopna přijmout nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám odmítá ochranu své vlasti...“⁸²

Za uprchlíka ale nemusí být považované pouze osoby definované v Úmluvě. Mohou jimi býti také například osoby, které prchají před válečným konfliktem ve své zemi a jiným násilím, pokud jim země není schopna poskytnout ochranu. (UNHCR 2009: 10)

Žadatel o azyl

Jde o cizince, který přišel na území našeho státu a domnívá se, že má právo na mezinárodní ochranu a o tuto požádal Českou republiku. Žadatelem je po dobu průběhu azylového řízení, které může trvat i několik let, až do nabytí platnosti rozhodnutí o udělení či neudělení mezinárodní ochrany.

Azylant

Azylantem se stává žadatel po nabytí platnosti rozhodnutí o uznání mezinárodní ochrany státem. Získává tak nová práva a povinnosti, která jsou téměř shodná s občany České republiky. Výjimkou je branná povinnost, volební právo, větší kontrola na trhu práce Úřadem práce a také nemohou volně obchodovat na trhu s nemovitostmi.

Pronásledování

„...Ohrožení života nebo svobody, jakož i opatření působící psychický nátlak, nebo jiná obdobná jednání, pokud jsou prováděna, podporována či trpěna

⁸² OSN. Úmluva a Protokol týkající se právního postavení uprchlíků. Kapitola 1. Čl. 1.

úřady ve státě, jehož je cizinec občanem (...) a není schopen zajistit ochranu před takovým jednáním.“⁸³

Bezpečná země původu

V podstatě je to stát, který je mezinárodně uznán jako bezpečný. Nehrozí zde obyvateli žádné pronásledování ani jiné nelidské zacházení. Ratifikoval smlouvy o lidských právech, dodržuje a je schopen jejich dodržování na svém území zajistit. Neexistuje zde tedy žádné riziko, kvůli kterému by občané byli nuceni žádat o azyl v jiné zemi. V případě, že žadatel o azyl pochází z bezpečné země, je jeho žádost vyřizována urychleně a většinou je mu azyl odepřen.⁸⁴

Bezpečná třetí země

Jedná se o stát, kde nehrozí žadateli žádné nebezpečí, a kde pobýval v době před vstupem do státu, v němž požádal o azyl. V rámci Evropské unie může být uprchlík poslán do tohoto státu zpět k projednání žádosti o azyl.⁸⁵

Azylové zařízení

Neboli uprchlické tábory. Patří mezi ně přijímací středisko, pobytové středisko a integrační azylové středisko. Jejich zřizovatelem je Ministerstvo vnitra přesněji řečeno Správa uprchlických zařízení.⁸⁶

⁸³ Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu). § 2, Základní pojmy

⁸⁴ Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu). § 2, Základní pojmy

⁸⁵ Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu). § 2, Základní pojmy

⁸⁶ Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu). § 2, Základní pojmy

Příloha 2: Žádost o udělení azylu

Vzor žádosti o udělení azylu

razítko přijímacího střediska

Foto

(3,5 x 4,5)

evidenční číslo

1. a) jméno:
- b) příjmení:
- c) dřívější příjmení (všechna):

2. Datum a místo (stát) narození:

3. Pohlaví:

4. Státní občanství

- a) v den narození:
- b) současné/současná (uved'te všechna):
- c) nemáte-li žádné, uveďte důvody:

5. Národnost/etnická příslušnost, ke které se hlásíte:

6. a) jméno otce:
- b) příjmení otce:
- c) datum a místo narození otce:

7. a) jméno matky:
- b) příjmení matky:
- c) datum a místo narození matky:

8. V jakých jazycích jste schopen se dorozumět ?

9. Rodinný stav:

10. Počet osob, ke kterým máte vyživovací povinnost:

11. a) děti do 18 let, jejichž jménem žádáte o udělení azylu (jméno a příjmení, datum narození a rodinný poměr):
- b) uveďte jména a příjmení, data narození a rodinný poměr dalších rodinných příslušníků, kteří současně s Vámi žádají o udělení azylu na území České republiky:

c) ostatní členové rodiny, kteří se zdržují mimo území České republiky (místo jejich pobytu a ostatní údaje jako u písmene a):

d) příbuzní nebo známí, kteří pobývají na území České republiky, s jejichž pomocí po dobu řízení o udělení azylu počítáte:

12. Uveďte místa (stát, obec, ulice) a délku pobytu, kde jste se zdržoval posledních 10 let před příchodem do České republiky:

13. Uveďte, kterými doklady v současné době disponujete

a) cestovní pas a vízum (druh, číslo, platnost do):

b) jiné doklady totožnosti (druh, číslo, platnost do):

14. Náboženské vyznání:

15. Jste sám nebo některý člen rodiny členem polit. strany nebo jiné organizace:

16. Kdy a kde jste vykonával vojenskou službu:

17. Nejvyšší dosažené vzdělání:

Doklady o vzdělání:

18. Povolání

a) odborné předpoklady k výkonu povolání:

b) dosavadní pracovní zařazení (delší jeden rok) a dobu jeho trvání):

19. a) máte v současné době finanční prostředky (výše a měna):

b) máte movitý nebo nemovitý majetek (jaký a kde):

c) máte nárok na důchod nebo jinou sociální dávku (jakou, kde):

d) dostáváte materiální pomoc (jakou, od koho):

20. Kdy a z jakého důvodu jste opustil svou vlast:

Uveďte, kdy a kde jste se zdržoval od doby opuštění své vlasti do příjezdu do ČR:

21. Z jakých důvodů žádáte o udělení azylu?

22. Zůstali ve Vaší vlasti příbuzní, vůči nimž máte závazky:

23. Kdy, kde a jakým způsobem jste vstoupil na území České republiky:

24. a) přes území kterých států jste do České republiky cestoval:

b) jak dlouho jste se zdržoval na území těchto států:

25. Uveďte, zda je Česká republika Vaším cílovým státem nebo pouze tranzitním, popište své představy o řešení vaší situace:

26. Byl jste již v České republice, kdy a z jakého důvodu:

27. Navázal jste po dobu svého pobytu v cizině spojení se zastupitelským úřadem Vaší vlasti (kde, kdy, z jakého důvodu a s jakým výsledkem):

28. Žádal jste již o udělení azylu, jestliže ano (kde, kdy, s jakým výsledkem):

29. Bylo nebo je proti Vám vedeno trestní stíhání (kdy, kde, z jakého důvodu a s jakým výsledkem):

30. Čeho se obáváte v případě návratu do vlasti :

31. Jaký je Váš zdravotní stav:

32. Rozveďte na samostatném listu, který je nedílnou součástí žádosti o udělení azylu, důvody, pro které žádáte o udělení azylu v České republice a jiné důležité okolnosti, které mohou osvědčit důvody k podání žádosti o udělení azylu. Potvrzuji, že jsem byl poučen o svých právech a povinnostech po dobu pobytu na území České republiky, a to včetně práva kdykoliv se obrátit o pomoc na Úřad Vysokého komisaře Organizace spojených národů pro uprchlíky a kontaktovat další organizace zabývající se ochranou zájmů uprchlíků.

V dne

.....

podpis žadatele o udělení azylu

.....

podpis tlumočníka

.....

podpis oprávněného pracovníka ministerstva

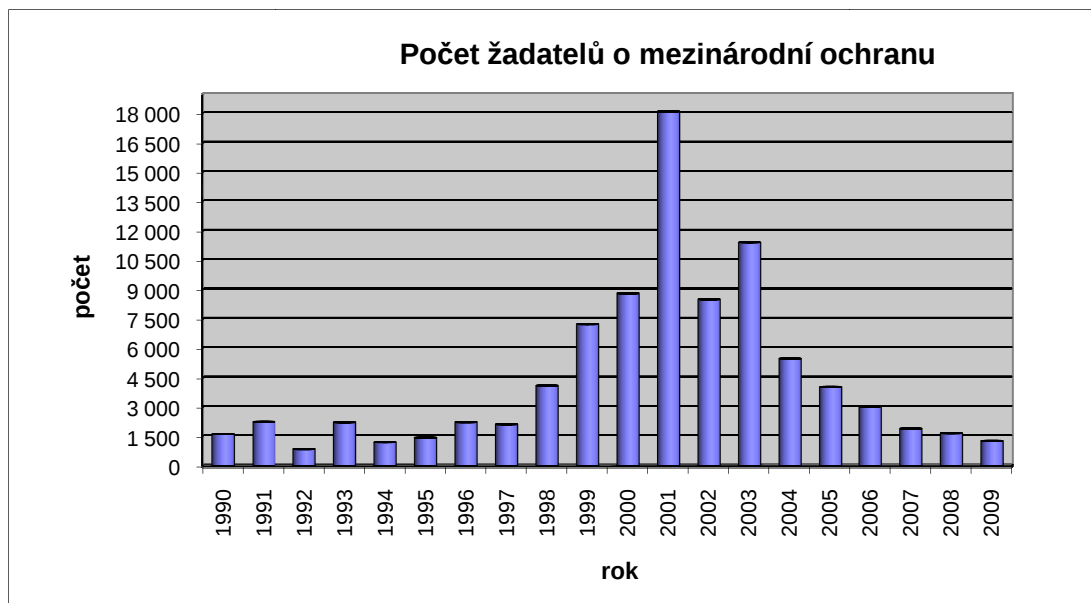
Zdroj: UNHCR. Dostupné z: www.unhcr.cz/dokumenty/dp_uprchlici_cr16.doc

Příloha 3: Srovnání počtu žadatelů a udělených azylů mezi lety 1993 - 2008

rok	celkový počet žadatelů	celkový počet úspěšných žadatelů	azyl získal každý *** žadatel
1993	2207	250	9
1994	1187	116	10
1995	1417	59	24
1996	2211	162	14
1997	2109	96	22
1998	4085	78	52
1999	7220	79	91
2000	8788	133	66
2001	18094	83	218
2002	8484	103	82
2003	11400	208	55
2004	5459	142	38
2005	4021	251	16
2006	3016	268	11
2007	1878	191	10
2008	1656	157	11

Zdroj dat: MVČR. Souhrnná zpráva o mezinárodní ochraně za rok 2009. [online][cit. 22. 4. 2010].
Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/souhrnna-zprava-o-mezinarodni-ochrane-za-rok-2009.aspx>

Příloha 4: Počet žadatelů o mezinárodní ochranu 1990 – 2009 v České republice

Zdroj: MVČR. Souhrnná zpráva o mezinárodní ochraně za rok 2009. [online][cit. 22. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/souhrnna-zprava-o-mezinarodni-ochrane-za-rok-2009.aspx>

Příloha 5: Tabulka uznaných žádostí o azyl mezi lety 1993 – 2009

Státní občanství	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Celkem
Celkem	250	116	59	162	96	78	79	133	83	103	208	142	251	268	191	157	75	2294
Afrika	18	5	14	23	14	18	10	8	8	1	4	7	12	14	23	12	5	196
Jižní Amerika	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Blízký východ	6	9	14	11	10	6	4	10	14	13	21	8	12	14	20	20	2	194
Asie	0	0	0	0	0	4	1	11	0	0	6	9	17	11	7	28	21	115
ostatní	5	0	0	11	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	1	0	3	24
bez státní příslušnosti	9	0	0	2	6	5	3	3	1	1	1	3	6	24	6	11	2	83
Afganistán	27	24	15	23	14	15	20	22	9	17	30	7	5	5	8	1	7	249
Arménie	32	36	8	22	4	0	3	16	1	6	26	9	19	7	6	4	2	201
Ázerbajdžán	6	1	0	1	3	7	0	6	0	3	0	0	0	4	2	1	0	34
Bělorusko	0	0	0	0	5	7	11	24	25	26	20	29	47	66	32	19	2	313
Bosna a Hercegovina	14	0	1	5	16	3	4	1	0	0	1	0	0	3	0	0	0	48
Bulharsko	2	3	0	1	1	0	7	4	0	0	0	0	1	0	0	0	0	19
Gruzie	5	3	0	8	1	5	0	0	3	0	8	4	4	0	6	1	1	49
Jugoslávie	0	0	0	2	0	0	9	9	9	1	4	1	5	0	0	0	0	40
Jugoslávie (bývalá)	13	6	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	21
Kazachstán	0	0	0	0	0	0	0	1	5	0	11	10	18	31	6	14	7	103
Kuba	1	2	1	4	2	0	0	1	0	4	5	0	3	0	10	3	0	36
Moldavsko	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	6	1	1	8	0	21
Rumunsko	54	11	1	28	5	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100
Rusko	15	4	1	6	1	4	1	8	3	28	62	45	69	51	31	18	2	349
Ukrajina	7	3	1	5	0	0	1	7	3	2	6	5	9	31	19	17	9	125
Uzbekistán	0	0	0	0	0	1	2	0	0	0	0	1	17	2	11	0	4	38
Vietnam	34	7	2	10	13	3	2	1	2	1	3	3	1	0	2	0	8	92

Zdroj dat: MVČR. Souhrnná zpráva o mezinárodní ochraně za rok 2009. [online][cit. 22. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/souhrnna-zprava-o-mezinarodni-ochrane-za-rok-2009.aspx>

11. Použitá literatura

- Bečková, H., et al. *15let jsou uprchlíci u nás: Sborník prací vycházejících z dat za období 1990 – 2004*. Správa uprchlických zařízení ministerstva vnitra České republiky, 2005.
- Bodysudová, L., Hernandezová, J. *Cizinec a vzdělávání v České republice*. Organizace pro pomoc uprchlíkům
- Cousseyová, M. *Rámec integrační politiky*. Vydavatelství Rady Evropy, 2000. ISBN 92-871-4341-2
- Čáповá, Z., Marxtová, M. *Děti z uprchlických rodin*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-76-8
- Diamant, J.: *Psychologické problémy emigrace*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1995
- Dvořáková, J., Mourečková, H.: Boj s diskriminací. In *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2008. Kapitola 16, str. 299 – 317
- Freiová, M. *Uprchlická otázka a my*. Praha: Občanský institut, 1993. ISBN 80-900190-6-4
- Hendriks, M.: *Sociální práce a uprchlíci*. Česká helsinský výbor, 1996
- Hervertová, V.: Poskytování poradenství při řešení problémů s bydlením. In *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2008. Kapitola 9, str. 151 – 169. ISBN 978-80-7387-097-3
- Hubka, J., et al. *Právní postavení uprchlíků v České republice*. Praha: UNHCR, 1994
- Jastram, K., Achiron, M. *Ochrana uprchlíků: Průvodce mezinárodním uprchlickým právem*. Mezdiparlamentní unie, 2001. ISBN 92-9142-133-2
- Jílek, D., et al. *Společný evropský azylový systém: právní pojem pronásledování*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2005. ISBN 80-210-3798-9
- Kuric, A. *Uprchlíci a sociální práce*. Brno: SOZE, 1997
- Motejlková, M.: Integrace cizinců s uděleným azylem v České republice. In *Sociální práce s uprchlíky: sborník příspěvků v kurzu Sociální aspekty uprchlictví v teorii a praxi*. Organizace pro pomoc uprchlíkům. Část 6. Str. 60 – 65

- Moyzesová, D., Horáková, M. *Přijímání, začleňování a sociální orientace uprchlíků*. Bratislava: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 1991. ISBN 80-7138-051-2 (týká se Holandska)
- Murín, J.: Sociální práce v prostředí azylových zařízení správy uprchlických zařízení ministerstva vnitra (stav legislativy: druhé pololetí roku 2002) In *Sociální práce s uprchlíky: sborník příspěvků v kurzu Sociální aspekty uprchlictví v teorii a praxi*. Organizace pro pomoc uprchlíkům. Část 3, str. 16 – 40
- Nedělková, M.: *Uprchlické ženy v České republice*. Praha: Evangelická akademie. Vyšší odborná škola sociálně právní, 2001. Vedoucí absolventské práce Ing. Nidžar Popović
- OSN. Úmluva a Protokol týkající se právního postavení uprchlíků
- Parkan, V.: Integrace azylantů v České republice. In *Sociální práce s uprchlíky: sborník příspěvků v kurzu Sociální aspekty uprchlictví v teorii a praxi*. Organizace pro pomoc uprchlíkům. Část 7. Str. 67 - 78
- Pehe, J. Uprchlíci v moderních českých dějinách. In *Útěk a exil v umění*. Praha: UNHCR, 2002, str. 22 - 24. ISBN 80-238-8858-7
- Polonyová, T.: Sociální práce se žadateli o azyl z pohledu nevládní organizace. In *Sociální práce s uprchlíky: sborník příspěvků v kurzu Sociální aspekty uprchlictví v teorii a praxi*. Organizace pro pomoc uprchlíkům. Část 4. Str. 41 - 47
- Příručka procedur a kritérií pro přiznání postavení uprchlíka: podle Konvence z roku 1951 a Protokolu z roku 1967 o postavení uprchlíků. Ženeva: UNHCR, 1979
- Rothfusz, J. et al.: Migrace: Možnosti a problémy související s integrací. In. *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2008. Kapitola 2, str. 35 – 50. ISBN 978-80-7387-097-3
- Rothfusz, J.: Závěr. In. *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2008. Kapitola 18, str. 333 – 338
- STEM. Názory české veřejnosti na uprchlíky (2001 – 2002): Výzkumná zpráva. Praha: UNHCR, 2003
- UNHCR. Ochrana uprchlíků a role UNHCR. UNHCR, 2009
- Urubek T., Fáberová, A.: Azylová a migrační politika České republiky v kontextu evropského a mezinárodního práva. In *Evropská dimenze výchovy*

k občanství. Vyd. 1. České Budějovice: Katedra společenských věd Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity, 2002. Str. 136 – 138. ISBN: 80-7040-589-9

- Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu)

Elektronické zdroje

- Burdová Hradečná, P. *Kdo může požádat o azyl?* [online] 2007 [cit. 25. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.migration4media.net/node/10>
- CIC. Historie a současnost CIC [online][cit. 1. 4. 2010]. Dostupné z: http://www.cicpraha.org/index.php?option=com_content&view=article&id=95&Itemid=231&lang=cs
- CIC. *Státní integrační program (SIP) jako pomoc při hledání bydlení* [online][cit. 7. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.cicpraha.org/images/dokumenty/ostatni/old/sip.pdf>
- Cizinci v České republice. *Pobyt cizince v azylových zařízeních* [online] [cit. 26. 3. 2010]. Dostupné z: <http://cizinci.wordpress.com/category/cizinci-v-cr/azyl-cizinci-v-cr/>
- CVVM. *Postoje české veřejnosti k cizincům – březen 2010* [online] 2010 [cit. 16. 4. 2010]. Dostupné z: http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/101026s_ov100406.pdf
- Czechkid. *Státní integrační program* [online] 2007 [cit. 31. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.czechkid.cz/si1220.html>
- Český helsinský výbor. *Základní úmluvy o LP: Evropská sociální charta* [online] [cit. 9. 2. 2010] Dostupné z: <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2005020113>
- ČHV. *Charta základních práv Evropské unie* [online] 2000 [9. 2. 2010]. Dostupné z: <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2005040701>
- ČRDM. *Ahoj, Úmluvo: Výklad úmluvy o právech dítěte* [online] 2003 [cit. 9. 2. 2010]. Dostupné z: <http://www.crdm.cz/publikace/umluva/>
- *Doplňková ochrana – dobrý (evropský) úmysl, horší (české) provedení* [online][cit. 20. 4. 2010]. Dostupné z: <http://ftp.multikulturnicentrum.cz/data/img/f8a9fc04eb195270d0afe9ebfbad5fd4.pdf>

- Haló noviny. *Středisko pro uprchlíky v Zastávce je karanténním zařízením.* [online] 2010 [cit. 6. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.halonoviny.cz/index.php?id=94595>. ISSN 1210-1494
- Charita ČR. *Kdo jsme* [online] 2004 [cit. 17. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=310&nDepartmentID=187&nLanguageID=1>
- MVČR. *Aplikace tzv. Dublinského nařízení v České republice v roce 2009* [online] 2010 [cit. 24. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/azyl.aspx?q=Y2hudW09Nw%3d%3d>
- MVČR. *Azyl a uprchlictví* [online] 2008 [cit. 23. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/azyl.aspx>
- MVČR. *Azylové řízení v České republice* [online] 2008 [cit. 26. 3. 2010]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/azyl/azyl.html#rizeni>
- MVČR. *Dublinský systém* [online] 2009 [cit. 24. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/dublinsky-system.aspx>
- MVČR. *Souhrnná zpráva o mezinárodní ochraně za rok 2009.* [online][cit. 22. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/souhrnna-zprava-o-mezinarodni-ochrane-za-rok-2009.aspx>
- MVČR. *Společný evropský azylový systém* [online] 2008 [cit. 23. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/spolecny-evropsky-azylovy-system.aspx>
- MVČR. *Výroční zpráva o situaci v oblasti mezinárodní ochrany na území ČR v roce 2009* [online] 2010 [cit. 20. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/migracni-a-azylova-politika-ceske-republiky-470144.aspx?q=Y2hudW09NQ%3D%3D>
- MZV. *EU je o krok blíž k novému azylovému úřadu* [online][cit. 20. 4. 2010]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/representation_brussels/cz/udalosti_a_media/eu_je_o_krok_bliz_novemu_azylovemu_uradu.html
- OPU. *O nás* [online] [cit. 17. 4. 2010]. Dostupné z: http://www.opu.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=1&Itemid=2&lang=cs
- OPU. *Úmluva o právním postavení uprchlíků* [online]. 2004 [cit. 11. 1. 2010]. Dostupné z:

http://opu.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=35&Itemid=17&language=cs

- OSN. *Všeobecná deklarace lidských práv* [online] 2005 [cit. 6. 2. 2010]
Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>
- Pechová, J.: Sociální aspekty života žadatelů o azyl. In *Uprchlíkem v Česku: azylová politika, žadatelé o azyl, děti jako uprchlíci...* [online] Člověk v tísni, 2004. Str. 15 [cit. 1. 4. 2010]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/9e9f2072be82f3d69e3265f41fe9f28e/PINF_Azyl.pdf
- Radostný, L.: *Několik poznámek k problematice uznávání zahraničního vzdělání* [online] 2009 [cit. 10. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2193956>
- SOZE. *O organizaci* [online] [cit. 17. 4. 2010]. Dostupné z: http://www.soze.cz/?page_id=129
- STEM. *Názory české veřejnosti na uprchlíky* [online] 2006 [cit. 16. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.unhcr.cz/vyzkumy/?cid=265>
- SUZ [online] [cit. 6. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.integracnicentra.cz/cz/>
- SUZ. *Zařízení SUZ* [online] [cit. 6. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.suz.cz/pages/6.html>
- Uherek, Z., Procházková, H.: *Vzdělávací programy pro uprchlíky* [online] Praha, 2002 [cit. 9. 4. 2010]. Dostupné z: http://www.unhcr.cz/dokumenty/studie_vzdelavani.pdf
- UNHCR. Dostupné z: www.unhcr.cz/dokumenty/dp_uprchlici_cr16.doc
- UNHCR. *Pražská kancelář UNHCR* [online] [23. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.unhcr.cz/uprchlicicr/?cid=84>
- UNHCR. *Uprchlíci v České republice* [online] [cit. 7. 2. 2010] Dostupné z: <http://www.unhcr.cz/uprchlicicr/>
- UNHCR. *Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky* [online] 2008 [cit. 17. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.unhcr.cz/dokumenty/unhcr-profile-2008.pdf>
- UNHCR. *Základní informace* [online] [cit. 18. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.unhcr.cz/zakladni/>
- *Zařízení pro děti cizince. Diagnostický ústav* [online] [cit. 11. 4. 2010]. Dostupné z: http://www.ddc.cz/index.php?menu=nase_zarizeni#diagnostikcky_ustav